

ผลงานลำดับที่ 2

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือ
เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

โดย

นายรักธรรม พงษ์แก้ว

เอกสารประกอบการขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งนักวิชาการสัตวบาลชำนาญการพิเศษ
ตำแหน่งเลขที่ 697 กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์
สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี

คำนำ

โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการของกรมปศุสัตว์ ที่ช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนให้มีโค - กระบือไว้ใช้แรงงาน และเป็นปัจจัยการผลิตด้านปศุสัตว์ เช่น การให้ยืม เพื่อการผลิต โดยให้เกษตรกรยืมแม่โค - กระบือเพื่อนำไปเลี้ยงเพื่อการผลิต เมื่อมีลูกตัวแรกเกิดขึ้น เกษตรกร จะต้องส่งลูกตัวแรกคืนให้โครงการเพื่อขยายผลให้เกษตรกรรายอื่นต่อไป เมื่อครบสัญญา 5 ปี เกษตรกรก็จะได้รับมอบแม่โค - กระบือพร้อมลูกตัวที่เหลือเป็นกรรมสิทธิ์ โครงการนี้เป็นโครงการที่ช่วยแก้ปัญหาความยากจน ของเกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้สามารถพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญจึงได้ศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของ เกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค การเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม การผลิตและการตลาด และ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการและปัญหาอุปสรรค โดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นข้อมูลให้เกษตรกร และผู้ที่สนใจทั่วไป ใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนด้านการผลิตและตลาดโคเนื้อ รวมทั้งเป็นประโยชน์ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ประกอบการจัดทำแนวทางส่งเสริมและพัฒนาปรับปรุงโครงการ ให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

รักธรรม พงษ์แก้ว

เมษายน 2568

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(ก)
สารบัญ	(ข)
สารบัญตาราง	(ค)
สารบัญภาพ	(ง)
แบบการเสนอผลงาน(ระดับชำนาญการและระดับชำนาญการพิเศษ)	1
ส่วนที่ 1 ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง	1
ส่วนที่ 2 ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน	5
1. ชื่อเรื่อง	5
2. ระยะเวลาการดำเนินการ	5
3. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	5
4. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน	16
5. ผลสำเร็จของงาน(เชิงปริมาณ/คุณภาพ)	23
6. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ	40
7. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ	42
8. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	43
9. ข้อเสนอแนะ	44
10. การเผยแพร่ผลงาน	45
11. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	46
บรรณานุกรม	47
ภาคผนวก	49
ภาคผนวก ก บทคัดย่อ การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการ ธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี	50
ภาคผนวก ข กิตติกรรมประกาศ	51
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการ ธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี	52
ภาคผนวก ง ภาพการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์งานวิจัย	57
ภาคผนวก จ ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.2556	58

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี	17
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคาร โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ที่ทำการศึกษา	20
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกร	24
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโค ของเกษตรกร	27
ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลด้านการตลาดโคของโครงการ	31
ตารางที่ 6 แสดงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี	36

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบจำลองกรอบแนวคิดการศึกษา

หน้า

19

แบบการเสนอผลงาน (ระดับชำนาญการและระดับชำนาญการพิเศษ)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน นายรักธรรม พงษ์แก้ว

◆ ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ ตำแหน่งเลขที่ 697

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน

ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ ซึ่งต้องกำกับ แนะนำ ตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญงานสูงในทางวิชาการด้านสัตวบาลเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีด้านการผลิตสัตว์ จัดระบบเขตเศรษฐกิจการปศุสัตว์ที่เหมาะสมในพื้นที่รับผิดชอบ ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการบำรุงพันธุ์สัตว์ การควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยาก เพื่อให้การดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนภารกิจของกรมปศุสัตว์ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ก. ด้านการปฏิบัติการ

1) วางแผน ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริมการปศุสัตว์ และเศรษฐกิจการปศุสัตว์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตปศุสัตว์ ต้นทุนการผลิต และการตลาดปศุสัตว์ที่เหมาะสมในพื้นที่รับผิดชอบ

2) ศึกษา วิเคราะห์ ศักยภาพพื้นที่ ศักยภาพการผลิตปศุสัตว์ ปัญหาของเกษตรกร จัดระบบเขตเศรษฐกิจด้านการผลิตปศุสัตว์ ระบบการตลาดปศุสัตว์ในพื้นที่ เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาปศุสัตว์ระดับจังหวัด จัดทำแผนงานส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ การปรับปรุงพันธุ์สัตว์ การส่งเสริมขยายพันธุ์สัตว์ และแนวทางปฏิบัติงานด้านสัตวบาล งานถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกร

3) ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา ปรับปรุงและขยายพันธุ์สัตว์ พืชอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ ธุรกิจอาหารสัตว์ สินค้าปศุสัตว์ ปศุสัตว์อินทรีย์ การบริหารจัดการฟาร์ม ระบบการผลิต และการส่งเสริมการปศุสัตว์ เป็นต้น ที่ต้องใช้ความชำนาญและการประยุกต์ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตปศุสัตว์ที่เหมาะสมในพื้นที่รับผิดชอบ

4) กำกับ ติดตาม และดำเนินการตามโครงการพิเศษ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อส่งเสริมอาชีพด้านการปศุสัตว์ให้เกิดประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกร

5) รวบรวมองค์ความรู้ ทดสอบองค์ความรู้ด้านระบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจการปศุสัตว์จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ สามารถนำไปถ่ายทอดและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ตามภูมิสังคมของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

6) ควบคุม ตรวจสอบ ตรวจประเมิน และรับรองพันธุ์สัตว์ พืชอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ สินค้าปศุสัตว์ ปศุสัตว์อินทรีย์ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ชีววัตถุ และสิ่งแวดล้อมปศุสัตว์ เพื่อให้ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

7) แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานด้านสัตว์บาล เพื่อให้งานและอาชีพการปศุสัตว์มีความยั่งยืนมั่นคง เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

8) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานในสังกัดและกรมปศุสัตว์ในภาพรวมประสบความสำเร็จตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข. ด้านการวางแผน

1) วางแผน หรือร่วมดำเนินการวางแผนงาน หรือโครงการเกี่ยวกับการผลิตสัตว์ ส่งเสริม พัฒนา และประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ บูรณาการแผนงาน/โครงการระดับต่างๆ ด้านการพัฒนาปศุสัตว์ของกรมปศุสัตว์ ยุทธศาสตร์ของจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

ค. ด้านการประสานงาน

1) ประสานงานภายในหน่วยงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการงานตามยุทธศาสตร์จังหวัด ด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริม พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ โดยมีบทบาทในการให้ความเห็นและคำแนะนำเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้

2) ให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำเบื้องต้นแก่เจ้าหน้าที่ เกษตรกรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการผลิตปศุสัตว์การส่งเสริม พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงานด้านการปศุสัตว์

ง. ด้านการบริการ

1) ให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะให้ความเห็น และบริการเกี่ยวกับข้อมูลทางวิชาการด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริม พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ กฎหมาย กฎและระเบียบกำหนดหน่วยงานต่างๆ เกษตรกรและประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์

2) ฝึกอบรม สาธิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการปศุสัตว์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการปศุสัตว์แก่เจ้าหน้าที่ เกษตรกรหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป

3) สนับสนุนทางวิชาการด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริมพัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์แก่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ เพื่อให้การปฏิบัติงานในพื้นที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

◆ **ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง** นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ 697

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง

ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ ซึ่งต้องกำกับ แนะนำ ตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ร่วมปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญงานสูงมาก ในทางวิชาการด้านสัตวบาลเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีด้านการผลิต ปศุสัตว์ จัดระบบเขตเศรษฐกิจการปศุสัตว์ที่เหมาะสมในพื้นที่รับผิดชอบ ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการ บำรุงพันธุ์สัตว์ การควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือ แก้ปัญหาที่ยากมาก เพื่อให้การดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนภารกิจ ของกรมปศุสัตว์ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ก. ด้านการปฏิบัติการ

1) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ค้นคว้า ทดลอง กำหนดกรอบแนวคิดและการประยุกต์ความรู้ เพื่อพัฒนา องค์ความรู้ และประเทคโนโลยด้านการผลิตปศุสัตว์ พืชอาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์พื้นเมือง ผลิตภัณฑ์สัตว์ โดยเน้น กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดหรือปรับเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติงานและพัฒนากลุ่มเกษตรกร องค์กร เกษตรกร ด้านปศุสัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ และพัฒนาให้ประกอบเป็นอาชีพได้ และเตรียมความพร้อมรองรับการเปิดตลาดเสรีทางการค้าประชาคมอาเซียน

2) ศึกษา วิเคราะห์ ศักยภาพพื้นที่ ศักยภาพการผลิตปศุสัตว์ ปัญหาของเกษตรกร จัดระบบเขต เศรษฐกิจด้านการผลิตปศุสัตว์ ระบบการตลาดปศุสัตว์ในพื้นที่ เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาปศุสัตว์ ระดับจังหวัด จัดทำแผนงานส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์การปรับปรุงพันธุ์สัตว์ การส่งเสริมขยายพันธุ์สัตว์ และแนวทางปฏิบัติงานด้านสัตวบาล งานถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกร

3) ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ วิจัย รวบรวม เพื่ออนุรักษ์พันธุ์กรรมสัตว์พื้นเมือง พืชอาหารสัตว์ พื้นเมือง พืชสมุนไพร สัตว์หายากและสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ โดยพัฒนาให้สามารถเลี้ยงเป็นอาชีพได้ และปฏิบัติ หน้าที่ที่เป็นที่ปรึกษาในการควบคุม การถ่ายทอดเทคโนโลยีการตรวจสอบ ตรวจสอบประเมิน และรับรองพันธุ์สัตว์ พืชอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ สินค้าปศุสัตว์ ปศุสัตว์อินทรีย์ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ชีววัตถุ และสิ่งแวดล้อมปศุสัตว์ เพื่อให้ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4) กำหนดแนวทางในการพัฒนามาตรฐานการผลิตปศุสัตว์ การผลิตการแปรรูปและสินค้าปศุสัตว์ ให้ได้มาตรฐานสากล และดำเนินการตามกฎหมายที่ว่าด้วยการบำรุงพันธุ์สัตว์ การควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเลี้ยงสัตว์เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้การผลิตปศุสัตว์ของ เกษตรกรได้มาตรฐานตามกำหนด

5) ศึกษาวิจัยและประยุกต์แนวทางวิธีการปฏิบัติงาน ควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลการ ปฏิบัติงาน โครงการพิเศษและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เหมาะสมกับภูมิสังคม เพื่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

6) ปฏิบัติงานในเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือด้านนโยบายและงบประมาณ นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ด้านพัฒนาการปศุสัตว์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ และเกิดประสิทธิผลกับกลุ่มเกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย

7) รวบรวมองค์ความรู้ ทดสอบองค์ความรู้ด้านระบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจการปศุสัตว์ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ สามารถนำไปถ่ายทอดและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ตามภูมิสังคมของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย

8) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานในสังกัดและกรมปศุสัตว์ ในภาพรวมประสบความสำเร็จตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข. ด้านการวางแผน

1) วางแผน หรือร่วมดำเนินการวางแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการผลิตสัตว์ ส่งเสริม พัฒนา และประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ บูรณาการแผนงาน/โครงการระดับต่างๆ ด้านการพัฒนาปศุสัตว์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ ยุทธศาสตร์ของจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มอบหมายงาน แก้ปัญหาในการปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ที่กำหนด

ค. ด้านการประสานงาน

1) ประสานงานภายในหน่วยงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดและกรมปศุสัตว์ ด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริมพัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้

2) ชี้แจง ให้ข้อคิดเห็นในที่ประชุมคณะกรรมการหรือคณะทำงานต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตสัตว์ การส่งเสริมพัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกันด้านการปศุสัตว์

ง. ด้านการบริการ

1) ให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะให้ความเห็น และบริการเกี่ยวกับข้อมูลทางวิชาการด้านการผลิตปศุสัตว์ การส่งเสริมพัฒนาและประยุกต์เทคโนโลยีการปศุสัตว์ เศรษฐกิจการปศุสัตว์ กฎหมาย กฎและระเบียบแก่เจ้าหน้าที่ เกษตรกร ประชาชนทั่วไป หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์ให้มีคุณภาพ ถูกสุขอนามัย และการตลาด

2) ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาให้ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีความมั่นคงในอาชีพ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายแผนงานของกรมปศุสัตว์ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) ให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการปศุสัตว์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการปศุสัตว์ให้แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เกษตรกร หรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ถูกต้อง

ส่วนที่ 2 ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน

1. เรื่อง การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

2. ระยะเวลาการดำเนินการ มกราคม - ตุลาคม 2567

3. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

3.1 ความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 ความเป็นมาของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการตามพระราชดำริโครงการหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานให้กรมปศุสัตว์ดำเนินการ เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินออกตรวจเยี่ยมราษฎร เมื่อเดือนมิถุนายน 2522 ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ ทรงทราบว่ามีราษฎรจำนวนมากต้องเช่าโค - กระบือ ไว้ใช้แรงงานในราคาแพงมาก และบางครั้งเมื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรแล้วก็แทบไม่เหลืออะไรเลย เพราะเงินที่ได้ต้องจ่ายเป็นค่าเช่าโค - กระบือเกือบหมด จึงทรงมีพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์จัดตั้งธนาคารโค - กระบือขึ้น ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรได้มีโอกาสมีโค - กระบือ ไว้ใช้แรงงานเป็นของตนเอง โดยการเช่าหรือเช่าซื้อหรือวิธีการอื่นใดในราคาที่ถูกลงจากส่วนราชการ องค์กร หรือเอกชน ฯลฯ กรมปศุสัตว์จึงได้นำกระบือของกรมปศุสัตว์ จำนวน 280 ตัว ไปให้การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ ในท้องที่อำเภอสระแก้ว และอำเภอวัฒนานคร (ในขณะนั้น) เป็นครั้งแรก โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการตามพระราชดำริที่ช่วยแก้ไขปัญหาคาความยากจนของเกษตรกรที่ตรงจุด ไม่เป็นการสร้างภาระหนี้สินให้เกษตรกร สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ไขปัญหาคาการละทิ้งถิ่นฐานของเกษตรกร การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และยังช่วยรักษาสภาพผืนแผ่นดินให้ทวีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (กรมปศุสัตว์, 2566)

3.1.2 การเลี้ยงโคเนื้อ

ญาณิน (2551) กล่าวว่า สภาพการเลี้ยงโคในปัจจุบันส่วนมากเกษตรกรเลี้ยงโคพื้นเมืองประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ และเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมกับพันธุ์แท้ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ แต่การเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองมีแนวโน้มการเลี้ยงน้อยลง เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองให้มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยนำโคสายพันธุ์จากต่างประเทศเข้ามามีบทบาทแทนที่ เพราะการเลี้ยงโคได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม คือ เปลี่ยนมาเลี้ยงเพื่อบริโภคมากขึ้น

ราชศักดิ์ (2544) การเลี้ยงโคเนื้อให้ได้กำไรมาก ต้องเริ่มตั้งแต่การเลือกพันธุ์โคให้เหมาะสมกับการเลี้ยง และวัตถุประสงค์การเลี้ยง เช่น ลูกโคที่ผลิตได้จะสนองความต้องการของตลาดประเภทใด สำหรับผู้ที่เริ่มเลี้ยงโค ปัญหาสำคัญคือจะเลี้ยงโคพันธุ์อะไร ดังนั้นจะต้องทราบว่าโคเนื้อพันธุ์ต่างๆ มีคุณสมบัติอย่างไร มีดังต่อไปนี้

โคพื้นเมืองไทย เป็นโคที่มีขนาดเล็ก มีขนสั้นเกรียน ซึ่งมักจะนำมาทำไถงานมากกว่าโคเนื้อเพราะจุดประสงค์ในอดีตมักนำมาใช้งาน ลักษณะของโคพื้นเมืองจะแตกต่างกันไปในแต่ละภาค ตัวผู้โตเต็มที่น้ำหนักประมาณ 300-350 กิโลกรัม ตัวเมียมีน้ำหนักประมาณ 200-270 กิโลกรัม รูปร่างลักษณะบอบบาง โดยเฉพาะลำคอไม่หนา ใต้คอกมีเหนียงเป็นแถบบางๆ หน้าผากและจมูกแคบ ใบหูเล็ก ตัวเมียไม่มีเขาคั่นท้ายสันหางยาว ข้อดี คือเลี้ยงง่าย หากินเก่งไม่เลือกอาหาร ให้ลูกตกปีละตัว ทนทานต่อโรคแมลง รวมถึงสภาพอากาศร้อนได้ดี

โคบราห์มัน (Brahman) เดิมมีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย ถูกนำมาผสมปรับปรุงพันธุ์ในอเมริกา ขนาดโตเต็มที่ ตัวผู้มีน้ำหนักประมาณ 800-1,200 กิโลกรัม ตัวเมียมีน้ำหนักประมาณ 500-700 กิโลกรัม ซึ่งถือว่าเป็นโคขนาดกลาง มีร่างกายลำสัน ลำตัวลึก สะโพกสูง มีเหนียงใต้คางขนาดใหญ่ หูยาวกางชี้ลงล่าง เป็นโคเนื้อที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงในเขตร้อนอย่างเมืองไทยมาก เพราะสามารถทนทานต่อเห็บและโรคได้ดี แม้อุณหภูมิสูงก็ทนได้

สว่าง และผดุง (2532) กล่าวว่าสถานที่ตั้งของโรงเรือนควรสร้างในทางทิศตะวันออกตะวันตก เพื่อหลบแสงแดดในตอนบ่าย พื้นคอกหรือพื้นโรงเรือนควรอยู่ในตำแหน่งที่สูง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา น้ำท่วมขัง และป้องกันคอกแฉะในฤดูฝน รวมทั้งสะดวกในการทำความสะดวก ซึ่งสะดวกในการล้างคอกให้มูลโคไหลลงแปลงหญ้า นอกจากนี้ควรจะต้องมีหลังคาที่หลบฝนส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นที่โล่งแจ้ง บริเวณพื้นที่ที่มีหลังคามีรางอาหาร รางใส่น้ำสะอาด และในบริเวณคอกควรมีน้ำสะอาดให้แก่วัว รวมถึงการมีรั้วเป็นสัดส่วน

อาหารสัตว์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อาหารหยาบ หมายถึง อาหารที่มีเยื่อใยสูง มีโภชนาที่ย่อยได้ต่ำ ได้แก่ ต้นและใบพืชจำพวกหญ้า พืชตระกูลถั่วชนิดต่างๆ อาหารข้น หมายถึง อาหารที่มีเยื่อใยต่ำ แต่โภชนาที่ย่อยได้สูง ได้แก่ พวกรำบวมไฮโดรตสูงซึ่งให้พลังงานแก่สัตว์ ได้แก่ รำ ปลาข้าว มันสำปะหลัง กากถั่วและปลาป่น เป็นต้น แม้ว่าโคจะเจริญเติบโตได้ปกติโดยการกินหญ้า หรืออาหารหยาบแต่เพียงอย่างเดียวได้ แต่ทำให้การเจริญเติบโตอยู่ในขีดจำกัด ในบางฤดู หญ้าอาจไม่สดและคุณภาพไม่ดี หากโคได้กินหญ้าแก่ หญ้าแห้ง และฟางอย่างเดียว อาจทำให้โคผอมได้ การให้อาหารโคดังกล่าวนี้ เพื่อให้โคเจริญเติบโตได้ตามความต้องการ จึงจำเป็นต้องให้อาหารข้นเพิ่มเติม ซึ่งเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงโคกินแล้วย่อยได้มากเยื่อใยต่ำ

ยอดชาย และคณะ (2548) การเลี้ยงโคเนื้อจะให้ได้กำไรจะต้องสามารถผลิตลูกให้ได้จำนวนมาก เช่น แม่โคควรสามารถให้ลูกได้ปีละตัว เมื่อหย่านมลูกโคมีขนาดใหญ่และมีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาด การที่จะสามารถทำกำไรได้จะต้องเริ่มตั้งแต่เลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับระบบ หรือวิธีการจัดการเลี้ยงดูให้อาหารให้เหมาะสมกับความต้องการของโคระยะต่างๆ และมีการจัดการเลี้ยงดูที่เหมาะสม การเลือกพันธุ์โคที่จะเลี้ยงให้เหมาะสมกับระบบการเลี้ยงและวัตถุประสงค์ที่จะเลี้ยง การเลี้ยงแม่โคให้มีสุขภาพดีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผสมติดของแม่โค และทำให้แม่โคให้ลูกสม่ำเสมอ ความต้องการอาหารแม่โคระยะต่างๆ แตกต่างกัน

3.1.3 การประเมินโครงการ

จำลอง (2547) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง เป็นกระบวนการที่ทำอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อพิจารณาถึงประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความเป็นไปได้ และผลกระทบของโครงการก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการ

สุชาติ (2547) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ หมายถึง เป็นกระบวนการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่า เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหา และผลกระทบอะไร และบรรลุเป้าหมายหรือไม่

พิสนุ (2549) กล่าวถึง ความหมายของการประเมินโครงการ ตามช่วงเวลาของการดำเนินการไว้ ดังนี้ การประเมินก่อนดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลอง หรือนำร่องปรับเปลี่ยน หรือระงับโครงการ

การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อปรับปรุงโครงการให้ประสบความสำเร็จ

การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยนำสารสนเทศ หรือผลของการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อขยายผล ปรับเปลี่ยน ก่อนจะดำเนินการต่อไป หรือยกเลิกโครงการ

การประเมินผลแบบ CIPP Model ของ Danial L. Stufflebeam อธิบาย ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจด้วยความสมเหตุสมผลในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์กิจกรรมและข้อมูลที่จะประเมิน
- 2) ขั้นตอนการรวบรวมสารสนเทศ (Information)
- 3) ขั้นตอนการเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ตัดสินใจ โดยได้กำหนดประเด็นของการประเมินออกเป็น

4 ประเภท ได้แก่

(1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็น ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของโครงการ

(2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการดำเนินโครงการ ความเหมาะสมและความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

(3) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะ

ประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ ซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

(4) การประเมินผลผลิต (Product evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบเลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ แต่การประเมินผลแบบนี้ไม่ได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการเท่าที่ควร (Danial and Anthony, 2007)

การประเมินโครงการนั้น มีแนวคิดและรูปแบบหลายอย่าง แต่ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPPModel) ของ Stufflebeam เพราะเป็นรูปแบบที่แสดงถึงการประเมินที่ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุกๆ ขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถจัดทำเป็นสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือพัฒนากระบวนการบริหารโครงการที่จะสร้างให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (สุวิมล, 2550)

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ หมายถึง ผลสำเร็จหรือความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นหลังจากดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ และแผนงานที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถวัดได้ทั้งในเชิงปริมาณ (เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม กำไรที่เพิ่มขึ้น) และเชิงคุณภาพ (เช่น ความพึงพอใจ ความรู้ ทักษะ หรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการมักจะใช้ตัวชี้วัด (Indicator) เพื่อสะท้อนถึงความสำเร็จ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560)

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุเทพ และรังสิมันต์ (2564) ได้ศึกษาโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชที่ไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 5 พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 92.50 อายุเฉลี่ย 50.25 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 อาชีพหลักทำนา ร้อยละ 92.50 รองลงมามีอาชีพเลี้ยงสัตว์และทำสวน ร้อยละ 5.00 และ 2.50 ตามลำดับ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.33 คน ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน ร้อยละ 52.50 พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 22.35 ไร่ เป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 15.08 ไร่ หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีรายรวมระหว่าง 60,000 - 120,000 บาท ร้อยละ 37.50 เฉลี่ย 182,197 บาท โดยมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 70,075 บาท ส่วนใหญ่ปลูกหญ้าเลี้ยงเฉลี่ย 2.35 ไร่ หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เฉลี่ย 3.03 ไร่ ความพึงพอใจของเกษตรกร จำแนกตามความพึงพอใจที่มีต่อโครงการในภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.35 โดยด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ค่าเฉลี่ย 4.78

อิทธิพัทธ์ และเจียมจิตต์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 52.91 ปี เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 49.75 เกษตรกรครึ่งหนึ่งมีอาชีพรองคือ การเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 55.53 เกษตรกรมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค - กระบือเฉลี่ย 1.87 คน มีแรงงานหลักที่ใช้เลี้ยงโค - กระบือมาจากในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.48 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโค - กระบือเฉลี่ย 8.65 ปี

เกษตรกรได้รับกรรมสิทธิ์แมโค - กระบือ จากโครงการฯ แล้ว คิดเป็นร้อยละ 34.42 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมพันธุ์ด้วยการผสมเทียม คิดเป็นร้อยละ 71.36 เกษตรกรเกือบครึ่งใช้วิธีการรักษาโค - กระบือโดยอาสาปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 46.98 ทิศคติของเกษตรกรที่มีต่อโครงการ ธคก.โดยรวมมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย 4.38) ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ธคก.อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.76) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ปัญหาอุปสรรคด้านวิธีปฏิบัติต่อการเลี้ยงโค - กระบือของโครงการ ธคก.เรื่องระยะเวลาการได้รับมอบกรรมสิทธิ์ (5 ปี) นานเกินไป (ค่าเฉลี่ย 3.28) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความต้องการด้านการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ เรื่องการฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านการเลี้ยงโค - กระบือ (เฉลี่ย 3.71)

รุ่งวสันต์ และสุณิสา (2561) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ โดยชุมชนมีส่วนร่วมกรณีศึกษาพื้นที่บ้านน้ำสิงห์เหนือ หมู่ 4 ตำบลท่าปลา อำเภوتاปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.10 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 6.40 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และได้รับทราบข้อมูลโครงการจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์และผู้นำท้องถิ่น โดยเกษตรกรได้รับโคเพศเมีย รายละ 1 ตัว ร้อยละ 88.33 สัตว์ที่ได้รับส่วนใหญ่มีสภาพสมบูรณ์แข็งแรง เลี้ยงโดยใช้แหล่งหญ้าธรรมชาติ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีผสมเทียมเป็นหลัก และได้รับการตรวจเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่และการให้บริการอื่นๆ อยู่เสมอ แมโค - กระบือ ส่วนใหญ่ให้ลูกตัวแรกแล้ว ส่วนที่ยังไม่ให้ผลผลิตเนื่องจากกำลังท้อง เกษตรกรส่วนใหญ่สมัครใจรวมกลุ่มด้วยตนเอง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมต่อโครงการเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเห็นว่าการเลี้ยงโค - กระบือทำให้มีอาชีพ มีรายได้ ได้ปุ๋ยจากมูลสัตว์ และทำให้มีส่วนร่วมในชุมชน อีกทั้งโครงการดังกล่าวยังเป็นโครงการพระราชดำริ โค - กระบือที่ได้รับถือเป็นสิริมงคล

จันทร์เพ็ญ และหญิง (2561) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.4 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.49 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 11.56 ไร่ ประกอบอาชีพหลักภาคการเกษตร(ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์) เลี้ยงโค ร้อยละ 74.4 แมโค - กระบือของเกษตรกรให้ลูกตัวที่ 1 ภายใน 2 ปี ร้อยละ 41.2 เกษตรกรส่วนใหญ่สร้างคอกพักสัตว์แยกออกจากตัวบ้าน และเคยถ่ายพยาธิโค - กระบือ ร้อยละ 88.8 และ 84.4 ประมาณครั้งหนึ่งมีแปลงพืชอาหารสัตว์ ใช้แร่ธาตุอาหารเสริมในการเลี้ยงโค - กระบือเป็นบางครั้ง รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ปีละ 1 ครั้ง และรักษาโค - กระบือป่วยโดยเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 56.8, 50.0 และ 58.2 ตามลำดับ เกษตรกรผสมพันธุ์สัตว์โดยการผสมเทียม ร้อยละ 26.5 เกษตรกรมีปัญหาลดอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการเลี้ยงสัตว์ และการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

ผกามาส (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 44.72 ปี อาชีพทำนา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.38 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3.23 คน พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.04 ไร่ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พบว่า ด้านการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ เฉลี่ยอยู่ใน

ระดับปานกลาง ด้านสภาพสัตว์และลักษณะการเลี้ยง พบว่า เกษตรกรที่ได้รับโค ได้รับสัตว์ปี พ.ศ.2552 เข้าร่วมโครงการแบบยืมเพื่อการผลิต ลักษณะของสัตว์ที่ได้รับในครั้งแรกมีความสมบูรณ์ มีแปลงหญ้าของตนเอง ใช้เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงแบบปล่อยและขัง สัตว์ที่เลี้ยงยังไม่เคยให้ลูก สัตว์ที่เกษตรกรเลี้ยงยังไม่เคยเจ็บป่วย เมื่อสัตว์ป่วยจะแจ้งหัวหน้ากลุ่ม ในการผสมพันธุ์สัตว์ใช้การผสมเทียม ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ของโครงการ เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ และพื้นที่ถือครองกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พบว่า พื้นที่ถือครองและรายได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

สุรพงษ์ (2550) ได้ศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขการดำเนินงานโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 38.1 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 79.2 มีรายได้ต่อเดือน 1,001 - 3,000 บาท ร้อยละ 48.3 อาชีพหลักทำนา ร้อยละ 74.6 มีพื้นที่ถือครอง 1 - 10 ไร่ ร้อยละ 45.3 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน ร้อยละ 44.0 มีโค - กระบือในครอบครอง 1 - 2 ตัว ร้อยละ 35.6 เมื่อโค - กระบือของโครงการ ธคก. ป่วยได้รับบริการรักษาจากอาสาปศุสัตว์ ร้อยละ 65.2 โค - กระบือที่ได้รับส่วนใหญ่มีอายุ 13 - 24 เดือน (2 ปี) ร้อยละ 70.3 สัตว์ที่ได้รับมีน้ำหนัก 201 - 250 กิโลกรัม ร้อยละ 36.0 สัตว์ที่ได้รับยังไม่เจริญพันธุ์ ร้อยละ 54.2 สัตว์มีสภาพผอม ร้อยละ 61.5 ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า โค - กระบือ ที่ได้รับมีขนาดเล็ก ผอม และเกษตรกรขาดสถานที่เลี้ยง หญ้าอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ การเลี้ยงสัตว์ของโครงการ ธคก. ที่มีเพียงตัวเดียวและมีสภาพไม่สมบูรณ์เป็นปัญหามาก เกษตรกรจำนวนมากได้ขายโค - กระบือ ของโครงการ ธคก.ก่อนครบกำหนดตามระยะเวลาของระเบียบโครงการ ธคก. แนวทางแก้ไขสามารถสรุปได้ดังนี้ ให้ส่วนราชการจัดหาโค - กระบือที่มีลักษณะเหมาะสมที่จะใช้ทำพันธุ์มาให้และมากกว่า 1 ตัว ให้ทางเจ้าหน้าที่มาตรวจเยี่ยมบ่อยๆ การคัดเลือกเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องทำการคัดเลือกให้ได้เกษตรกรที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการและมีคุณสมบัติอย่างแท้จริง และให้ทางราชการสนับสนุนเวชภัณฑ์และเมล็ดพันธุ์หญ้าแก่เกษตรกร

จันทร์เพ็ญ และหญิง (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์ของอาสาปศุสัตว์ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือแก่อาสาปศุสัตว์ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 94.22 อายุเฉลี่ย 55.80 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 41.04 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.14 คน ประสิทธิภาพเลี้ยงโค - กระบือเฉลี่ย 17.81 ปี พื้นที่ถือครองทั้งหมด เฉลี่ย 15.30 ไร่ อาชีพหลักทำนา ร้อยละ 91.30 รูปแบบการเลี้ยงโดยการขังคอกและตัดหญ้าให้กินและปล่อยแทะเล็มในแปลงหญ้า ร้อยละ 84.97 มีแปลงพืชอาหารสัตว์ เฉลี่ย 6.19 ไร่ เป็นแปลงหญ้าธรรมชาติ เฉลี่ย 3.38 ไร่ แปลงหญ้า เฉลี่ย 3.15 ไร่ มีการเก็บฟางไว้ใช้ในฤดูแล้ง ร้อยละ 99.42 ลักษณะการเลี้ยงเพื่อผลิตลูก ร้อยละ 98.8 การผสมพันธุ์โดยใช้วิธีผสมเทียมและพ่อพันธุ์ผสม ร้อยละ 54.91 สภาพสัตว์ที่ได้รับเป็นโค - กระบือสาว ร้อยละ 76.88 สุขภาพสัตว์ปานกลาง ร้อยละ 57.80 รายได้จากการจำหน่ายโค - กระบือเฉลี่ย 9,028.90 บาท และมีรายได้จากการจำหน่ายมูลโค - กระบือ เฉลี่ย 2,224.16 บาท มีค่าใช้จ่ายระหว่างเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 23,815.90 บาท ซึ่งเกษตรกร

ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์ ร้อยละ 65.32 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโค - กระบือ ในภาพรวม เห็นด้วยในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.70 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพพื้นฐานทาง ครอบครัว ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค - กระบือ และด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติของ โครงการค่าเฉลี่ย 3.39, 3.68, 3.66 และ 3.51 ตามลำดับ สำหรับปัญหาอุปสรรคในภาพรวมเห็นด้วยในระดับ ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.73 ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นโครงการที่ดีที่ควรดำเนินต่อไป

3.3 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3.3.1 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

กรมปศุสัตว์ (2566) กล่าวว่า โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เกษตรกรที่ยากจนทั่วประเทศได้มีโค - กระบือไว้ใช้แรงงาน และเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นการช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งการกำหนดนโยบายและระเบียบการปฏิบัติงานโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารโครงการฯ โดยมีอธิบดีกรมปศุสัตว์เป็นประธาน และหัวหน้าฝ่ายโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นเลขานุการ โดยมีระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.2556 เป็นแนวทางการปฏิบัติการให้บริการ ดังนี้

1) การให้ยืมเพื่อการผลิต หมายความว่า เกษตรกรที่ยืมแม่โคหรือกระบือ ต้องคืนลูกโคหรือกระบือ ตัวแรกเมื่ออายุครบ 18 เดือน ให้โครงการเพื่อนำไปให้เกษตรกรรายอื่นยืมต่อหรืออาจจำหน่ายนำเงินส่งคืนโครงการ และเมื่อเกษตรกรยืมครบสัญญา 5 ปี ให้มอบแม่โคหรือกระบือ พร้อมลูกตัวที่ 2, 3...(หากมี) ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรและจำหน่ายออกจากทะเบียน แต่หากเกษตรกรยืมแม่โคหรือกระบือไปแล้ว 3 ปี ไม่มีลูกตัวแรกคืนโครงการ โครงการจะนำแม่โคหรือกระบือดังกล่าวคืน เพื่อนำไปให้บริการกับเกษตรกรรายอื่นต่อไป เว้นแต่จะตรวจพบว่าแม่โคหรือกระบือมีปัญหาทางระบบสืบพันธุ์ โครงการจะเปลี่ยนแม่โคหรือกระบือใหม่ให้

2) การให้เช่าซื้อ หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าซื้อโคหรือกระบือ โดยจะต้องผ่อนชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด โคนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา 3 ปี ปีที่ 1 ผ่อนชำระร้อยละ 40 ปีที่ 2 ร้อยละ 30 ของราคาโคนื้อและกระบือ ปีที่ 3 ชำระค่าเช่าซื้อส่วนที่เหลือทั้งหมด โคนมให้ชำระค่าเช่าซื้อในระยะเวลา 5 ปี โดยผ่อนชำระในแต่ละปีไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของราคาโคนม

3) การให้ยืมพ่อพันธุ์โค - กระบือ หมายความว่า การให้เกษตรกรยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือของโครงการ โดยมีเงื่อนไขว่าจะให้ยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือในหมู่บ้าน ที่มีแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือของโครงการไม่น้อยกว่า 50 ตัว โดยให้เกษตรกรที่ได้รับบริการแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับชอบ และให้บริการผสมพันธุ์แก่แม่โคหรือแม่กระบือในหมู่บ้าน

4) การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าโคหรือกระบือเพศผู้เพื่อใช้แรงงาน โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าโคหรือกระบือในหมู่บ้าน

5) การให้บริการอื่นๆ หมายความว่า การให้บริการเกี่ยวกับโคหรือกระบือแก่เกษตรกรที่นอกเหนือจากข้อ 1 ข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 4 โดยปศุสัตว์จังหวัดและโครงการได้พิจารณาแล้วเห็นสมควร

คุณสมบัติของเกษตรกรที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจาก ธคก. มีดังนี้ (กรมปศุสัตว์, 2556)

- 1) มีสัญชาติไทยและมีอายุครบ 20 ปี บริบูรณ์
- 2) มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์
- 3) มีฐานะยากจน โดยมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ จปฐ.1 ฉบับที่เป็นปัจจุบันของกรมการพัฒนาชุมชน แต่หากเกษตรกรมีรายได้เกินเกณฑ์ จปฐ.1 ฉบับที่เป็นปัจจุบัน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการชุมชนรับรองว่าสมควรได้รับการช่วยเหลือ
- 4) มีความประพฤติดีและยินดีให้ความร่วมมือกับทางราชการ
- 5) ไม่เคยได้รับบริการโคหรือกระบือจากโครงการอื่นมาก่อน
- 6) มีความเหมาะสมและความสามารถที่จะเลี้ยงโคหรือกระบือได้

กรมปศุสัตว์ (2556) ได้กำหนดให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ทำสัญญายืมโค - กระบือ โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ(ธคก.)แล้ว จะต้องมีการทำสัญญายืมโค - กระบือ เพื่อการผลิตของโครงการ โดยผู้มีอำนาจลงนามในสัญญาแทนกรมปศุสัตว์ เรียกว่า “ผู้ให้ยืม” และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเรียกว่า “ผู้ยืม”โดยมีสาระสำคัญของสัญญา มีดังนี้

ข้อ 1 ผู้ยืมตกลงยืมและผู้ให้ยืมตกลงให้ยืมโคหรือกระบือ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโค - กระบือ มีกำหนดระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันทำสัญญานี้ ตามรายละเอียดโค - กระบือ

ข้อ 2 ผู้ยืมตกลงว่า ตลอดระยะเวลาแห่งการยืม ตามสัญญานี้ ผู้ยืมจะนำโค - กระบือไปเลี้ยงดูภายในเขตอำเภอ โดยผู้ยืมมีสิทธินำโค - กระบือที่ยืมออกใช้งานของผู้ยืมตามปกติได้ แต่ผู้ยืมจะเคลื่อนย้ายหรือยินยอมให้ผู้อื่นเคลื่อนย้ายโค - กระบือ ดังกล่าวไม่ได้เด็ดขาด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ให้ยืมก่อน

ข้อ 3 ผู้ให้ยืมตกลงแบ่งกรรมสิทธิ์ในลูกโค - กระบือ ที่เกิดจากแม่โค - กระบือที่ให้ยืม ดังนี้

1) ให้ลูกโค - กระบือตัวแรกที่เกิดจากแม่โค - กระบือที่ผู้ให้ยืมตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ให้ยืมทันที โดยผู้ยืมมีหน้าที่ดูแล บำรุง รักษาลูกโค - กระบือดังกล่าวด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง จนเมื่อลูกโค - กระบือมีอายุครบ 18 เดือนแล้ว ผู้ยืมจะต้องส่งมอบลูกโค - กระบือดังกล่าวที่มีสภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ให้แก่ผู้ให้ยืมภายในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน

2) กรณีที่ลูกโค - กระบือ ดังกล่าวใน (1) ตาย หรือ สูญหายก่อนส่งมอบให้แก่ผู้ให้ยืม ลูกโค - กระบือตัวต่อไปที่เกิดจากโค - กระบือที่ผู้ให้ยืมยังคงให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ให้ยืมทันที โดยผู้ยืมมีหน้าที่ดูแล บำรุง รักษาลูกโค - กระบือดังกล่าว ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเองจนเมื่อลูกโค - กระบือ มีอายุครบ 18 เดือนแล้ว ผู้ยืมจะต้องส่งมอบลูกโค - กระบือดังกล่าว ที่มีสภาพแข็งแรงสมบูรณ์ให้แก่ผู้ให้ยืมภายในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน

3) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการยืมและผู้ยืมได้ส่งมอบลูกโค - กระบือ ที่มีสภาพแข็งแรงสมบูรณ์ให้แก่ผู้ให้ยืมตาม(1)หรือ(2) แล้วแต่กรณีและปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนตามสัญญานี้แล้ว ผู้ให้ยืมตกลงยกกรรมสิทธิ์ในลูกโค - กระบือ ตัวต่อไปให้เป็นของผู้ยืม

ในกรณีที่ครบกำหนดระยะเวลาการยืมตามข้อ 1 แล้ว หากลูกโค - กระบือ ที่ผู้ยืมจะต้องส่งมอบให้แก่ผู้ให้ยืมมีอายุไม่ครบตาม(1)หรือ(2) แล้วแต่กรณี ผู้ยืมยังคงมีหน้าที่ดูแล บำรุง รักษา ลูกโค - กระบือและโค - กระบือที่ยืมต่อไป ด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง จนกว่าลูกโค - กระบือมีอายุครบตามกำหนด และผู้ยืมได้ส่งมอบลูกโค - กระบือให้แก่ผู้ให้ยืมแล้ว

ข้อ 4 ตลอดระยะเวลาแห่งการยืมตามสัญญา ผู้ยืมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเป็นประจักษ์ดังนี้

1) จัดให้โค - กระบือที่ยืมได้อยู่ในคอกที่แข็งแรง สะอาด น้ำท่วมไม่ถึงตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์หรือปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ และตั้งน้ำให้โค - กระบือที่ยืมกินได้ตลอดเวลา

2) เมื่อโค - กระบือที่ยืมเข้าคอก ต้องจัดการปิดคอกให้แน่นหนา ผูกหรือล่ามหรือทำการอย่างอื่นใดที่จำเป็นโดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของโค - กระบือที่ยืม เพื่อป้องกันไม่ให้โค - กระบือหลุดจากคอกได้

3) ต้องจัดหาหญ้า น้ำ วัสดุเลี้ยงโค - กระบือที่ยืมอย่างเพียงพอในแต่ละวันมิให้ขาดด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง

4) ในระหว่างที่ใช้โค - กระบือที่ยืมทำงาน ห้ามผู้ยืมใช้งานโค - กระบือหนักเกินสมควรหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของโค - กระบือ ทั้งนี้ ผู้ที่ยืมจะต้องให้โค - กระบือที่ยืมได้มีเวลาพักผ่อนตามควร แก่กรณีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่โค - กระบือที่ยืมท้องแก่หรือเพิ่งตกลูก ผู้ยืมจะต้องให้โค - กระบือหยุดพักจะนำออกไปใช้งานมิได้ ทั้งต้องดูแลโค - กระบือเป็นพิเศษ และในกรณีที่โค - กระบือที่ยืมแสดงอาการผิดปกติ ผู้ยืมต้องรีบไปแจ้งต่อสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์ หรือปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ เพื่อขอให้ไปตรวจรักษา จนกว่าโค - กระบือที่ยืมจะมีอาการเป็นปกติ ทั้งนี้ โดยผู้ยืมจะต้องจ่ายค่ายาเอง

5) ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายแก่โค - กระบือที่ยืม เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือมีเหตุการณ์ใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายแก่โค - กระบือที่ยืม ผู้ยืมจะต้องกระทำการทุกอย่างเพื่อป้องกันมิให้โค - กระบือที่ยืมได้รับอันตรายหรืออันตรายจากเหตุการณ์ดังกล่าว

6) ผู้ยืมจะต้องนำโค-กระบือที่ยืมไปให้สัตวแพทย์กรมปศุสัตว์ หรือปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดทุกครั้ง ตามกำหนดระยะเวลาและสถานที่ที่ปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ได้นัดหมายไว้

7) ผู้ยืมจะต้องระมัดระวังเอาใจใส่ดูแลและบำรุงรักษาโค - กระบือที่ยืม มิให้เกิดการบาดเจ็บ เจ็บป่วย หรือมีสุขภาพทรุดโทรม หรือสูญหาย หรือถูกโจรกรรม หากโค - กระบือที่ยืมเกิดสูญหาย หรือถูกโจรกรรม ผู้ยืมต้องรีบออกติดตามนำกลับคืนโดยพลัน พร้อมทั้งต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย กรณีนี้ผู้ยืมต้องกระทำการทุกวิธีอย่างเต็มความสามารถของผู้ยืม เพื่อให้ได้โค - กระบือที่ยืมกลับคืน

8) ถ้าโค - กระบือที่ยืมได้ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ แก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอก ไม่ว่าด้วยสาเหตุใด ผู้ยืมจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่บุคคลภายนอกแต่ผู้เดียว

9) ผู้ยืมจะนำโค - กระบือที่ยืมไปให้ผู้อื่นใช้งาน หรือใช้ประโยชน์ หรือให้เช่า หรือจำหน่าย ไม่ว่าด้วยวิธีการใดมิได้เป็นอันขาด

ข้อ 5 ผู้ยืมจะต้องนำโค - กระบือที่ยืมให้สัตว์แพทย์กรมปศุสัตว์ หรือปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ ตรวจสอบหรือดูแลรักษาสุขภาพของโค - กระบือที่ยืม ตามระยะเวลาที่ปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่กำหนด โดยผู้ยืมยินยอมให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวผ่านเข้าออกสถานที่หรือบริเวณที่ตรวจสอบหรือรักษาสุขภาพโค - กระบือที่ยืมได้ ทั้งผู้ยืมจะต้องให้ความสะดวกและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามสมควร

ข้อ 6 ถ้าโค - กระบือที่ยืมได้ตกหล่นออกมาในระหว่างระยะเวลาตามสัญญา ผู้ยืมจะต้องระมัดระวังดูแล บำรุง รักษาโค - กระบือที่ยืมและลูกโค - กระบือให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และปลอดภัยด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง ทั้งนี้ ผู้ยืมจะต้องรับผิดชอบดูแลรักษาลูกโค - กระบือที่ยังไม่ได้ส่งมอบให้แก่ผู้ให้ยืมเช่นเดียวกับโค - กระบือที่ยืมตามข้อกำหนดเงื่อนไขของสัญญานี้ด้วย

ข้อ 7 ผู้ยืมต้องรับผิดชอบในการสูญหายหรืออันตรายใดๆ อันเกิดขึ้นแก่โค - กระบือที่ยืม หรือลูกโค - กระบือไม่ว่ากรณีใด เว้นแต่กรณีที่เกิดจากเหตุสุดวิสัย และผู้ให้ยืมได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่าผู้ยืมไม่ต้องรับผิดชอบ

ข้อ 8 ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้ยืมจะต้องแจ้งให้ผู้ยืมทราบทันที

1) ถ้าโค - กระบือที่ยืม หรือลูกโค - กระบือได้รับบาดเจ็บ เจ็บป่วย หรือตาย และโค - กระบือที่ยืมตั้งท้องหรือตกลูก

2) ถ้าจะต้องจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อป้องกันภัยอันตรายหรืออันตรายใดๆ อันจะเกิดขึ้นแก่โค - กระบือที่ยืม หรือลูกโค - กระบือ

3) ถ้าบุคคลภายนอกมาอ้างสิทธิใดๆ เหนือโค - กระบือที่ยืม หรือโค - กระบือที่ยืม หรือลูกโค - กระบือได้สูญหายไปไม่ว่าด้วยเหตุใด

ข้อ 9 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการยืมตามข้อ 1 หรือระยะเวลาที่ขยายออกไปตามข้อ 3 วรคท้ายแล้วแต่กรณี และผู้ยืมได้ส่งมอบลูกโค - กระบือให้แก่ผู้ให้ยืมตามข้อ 3 และปฏิบัติครบถ้วนตามสัญญานี้แล้ว ผู้ให้ยืมตกลงจะโอนกรรมสิทธิ์ในโค - กระบือที่ยืมให้แก่ผู้ยืม โดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ ต่อไป

ข้อ 10 เมื่อผู้ยืมได้ยืมโค - กระบือเป็นระยะเวลา 3 ปีแล้ว หากโค - กระบือที่ยืมไม่มีลูก ให้สัญญานี้ระงับทันที เว้นแต่โค - กระบืออยู่ระหว่างการตั้งท้อง อนุโลมให้เกษตรกรยืมตามสัญญาต่อไป

เมื่อสัญญาได้ระงับตามวรรคแรก ผู้ยืมจะต้องส่งมอบโค - กระบือที่ยืมคืนให้แก่ผู้ให้ยืม ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่สัญญาได้ระงับด้วยค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง หากผู้ยืมไม่ส่งมอบโค - กระบือที่ยืมคืนให้แก่ผู้ให้ยืมภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ยืมจะต้องชำระค่าโค - กระบือที่ยืมตามราคาประเมินที่กำหนดไว้ใน ข้อ 1 ให้แก่ผู้ให้ยืมภายใน 7 วัน

ข้อ 11 หากผู้ยืมไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้ไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใด ผู้ให้ยืมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ทันที โดยไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อน และผู้ยืมจะต้องเสียเบี้ยปรับในอัตรา 2 เท่าของมูลค่าโค - กระบือที่ยืมตามสัญญานี้ และเมื่อผู้ให้ยืมได้บอกเลิกสัญญาแล้ว ผู้ยืมจะต้องส่งมอบโค - กระบือที่ยืมพร้อมลูกโค - กระบือที่เกิดจากโค - กระบือที่ยืม(หากมี) คืนแก่ผู้ให้ยืมภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ผู้ให้ยืมบอกเลิกสัญญาดำเนินค่าใช้จ่ายของผู้ยืมเอง หากผู้ยืมไม่ส่งมอบโค - กระบือที่ยืมพร้อมลูกโค - กระบือดังกล่าว ให้แก่ผู้ให้ยืมภายใน

กำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ยืมจะต้องชำระค่าโค - กระบือตามราคาประเมินที่กำหนดไว้ใน ข้อ 1 และราคาลูกโค - กระบือตามราคาท้องตลาดให้แก่ผู้ให้ยืมภายใน 7 วัน

โดยในการทำสัญญา จะทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันทุกประการ ผู้ยืมหรือผู้ค้ำประกัน เก็บรักษาไว้หนึ่งฉบับ ผู้ให้ยืม(สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) เก็บรักษาไว้หนึ่งฉบับ ผู้ยืมและผู้ให้ยืมได้อ่านและเข้าใจข้อความทั้งหมดถูกต้องตรงกันดีแล้ว และต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

4. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

4.1 สรุปสาระสำคัญ

โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการตามพระราชดำริที่ช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่ตรงจุด ไม่เป็นการสร้างภาระหนี้สินให้เกษตรกร สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาละทิ้งถิ่นฐานของเกษตรกร การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และยังช่วยรักษาสภาพดินแดนให้ทวีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กรมปศุสัตว์เป็นผู้รับผิดชอบ ปัจจุบันมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ(ธค.) จำนวน 117,910 ราย ปริมาณสัตว์ที่ให้การช่วยเหลือเกษตรกรประกอบด้วยโค จำนวน 90,892 ตัว และกระบือ จำนวน 42,809 ตัว (กรมปศุสัตว์, 2567)

กรมปศุสัตว์ (2566) รายงานข้อมูลผลผลิตโคเนื้อที่ผลิตได้ในประเทศ ประมาณ 1.40 ล้านตัวต่อปี ในขณะที่ความต้องการบริโภคที่กำหนดไว้จากการกำหนดเป้าหมายให้คนไทยบริโภคเนื้อโคไม่ต่ำกว่า 5.0 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ต้องผลิตโคเนื้อให้เพียงพอต่อการบริโภค จำนวน 1.90 ล้านตัวต่อปี ซึ่งปัจจุบันการผลิตโคเนื้อยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคอยู่ 0.50 ล้านตัวต่อปี และการกำหนดเป้าหมายผลิตเพื่อการส่งออกเป็น 0.50 ล้านตัว เป้าหมายรวมในการผลิตโคเนื้อเมื่อสิ้นปีที่ 10 ตามยุทธศาสตร์ จะต้องผลิตโคเนื้อในประเทศให้ได้ 2.40 ล้านตัว (เพื่อการบริโภครวมกับการส่งออก) ซึ่งต้องเพิ่มสมรรถภาพการผลิตโคเนื้อเพิ่มอัตราการเจริญเติบโต เพิ่มความสมบูรณ์พันธุ์และระบบการสืบพันธุ์ของพ่อ-แม่พันธุ์ ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อโดยการเติมแม่พันธุ์เพิ่มเข้าในระบบ ประกอบกับยุทธศาสตร์ประเทศที่กำหนดไว้ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ประเทศดังกล่าวไปกำหนดแผนการปฏิรูปการเกษตรของประเทศ ไทย ตามยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เพื่อให้ “เกษตรกรมั่นคง ภาค การเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” ต่อไป

กรมปศุสัตว์ โดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรีได้ดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี เกษตรกรจำนวน 440 ราย ทำสัญญายืมเพื่อการผลิตโค 284 ตัว กระบือ 157 ตัว ซึ่งเป็นการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือให้เกษตรกรมีรายได้เสริมเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น จึงได้ดำเนินการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ขึ้น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี
(ข้อมูลเดือน กันยายน พ.ศ. 2567)

อำเภอ	เกษตรกร (ราย)	โค - กระบือที่สนับสนุน		ลูกตัวแรกอายุ 18 เดือน (ตัว)	ขยายให้เกษตรกร รายอื่นต่อ (ราย)
		โค (ตัว)	กระบือ (ตัว)		
เมืองสระบุรี	43	19	25	6	5
หนองแค	9	9	0	2	2
หนองแซง	56	54	2	8	8
เสาไห้	53	53	0	5	3
วิหารแดง	38	1	37	16	7
พระพุทธบาท	55	54	1	21	3
แก่งคอย	101	22	79	15	7
เฉลิมพระเกียรติ	35	31	4	2	2
บ้านหมอ	5	5	0	0	0
วังม่วง	14	14	0	0	0
หนองโดน	25	16	9	12	0
ดอนพุด	6	6	0	0	0
รวม	440	284	157	87	37

4.2 ขั้นตอนการดำเนินการ

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.2.1 กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษานี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม ตลอดจนด้านการตลาด และปัจจัยที่มีผลต่อโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ โดยในแต่ละด้านประกอบด้วย ดังนี้

- 1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง พื้นที่ถือครอง จำนวนสมาชิกครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนปีที่ผ่านมา รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ
- 2) สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม ประกอบด้วย จำนวนแรงงานที่ใช้ ประเภทแรงงาน แหล่งเงินทุน รูปแบบการเลี้ยงโค ที่ดินที่ใช้เลี้ยงโค อาหารหยาบที่ใช้ โรคที่พบในฟาร์ม พืชอาหารสัตว์ที่ปลูก การสำรองอาหารหยาบ การให้แร่ธาตุก่อนเสริม การถ่ายพยาธิโค การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การผสมพันธุ์โคในฟาร์ม การรักษาโรคในฟาร์ม แหล่งความรู้ด้านการเลี้ยงโค ประสบการณ์การเลี้ยงโค

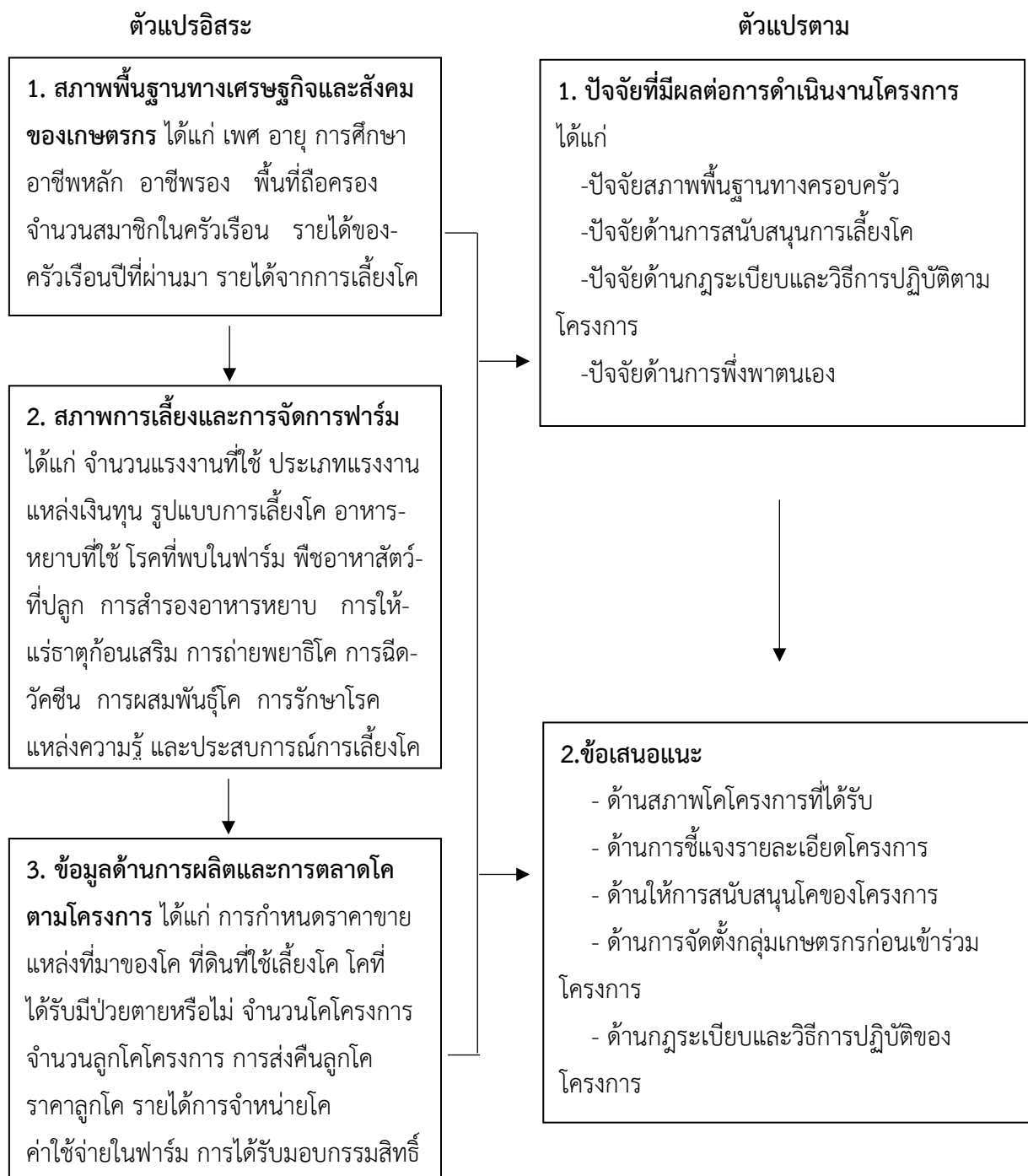
3) ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคตามโครงการ ประกอบด้วย การกำหนดราคาขาย แหล่งที่มาของโคที่ได้รับ สภาพของโคที่ได้รับ โคที่ได้รับจากโครงการมีป่วยตายหรือไม่ จำนวนโคโครงการที่มีในปัจจุบัน จำนวนลูกโคในโครงการ การส่งลูกตัวแรกคืนโครงการ ราคาลูกตัวแรก รายได้จากการจำหน่ายโคระหว่างเข้าร่วมโครงการ ค่าใช้จ่ายในฟาร์ม (ค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรือน ค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ ต่อปี ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโค ค่าแรงงาน) การได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการ

4) ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัว ปัจจัยด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติตามโครงการรคก. และปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง

กรอบแนวคิดจึงเชื่อมโยงและพิจารณาว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร เช่น รายได้ครัวเรือน แรงงาน แหล่งทุน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดขีดความสามารถในการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม ทั้งในด้านรูปแบบการเลี้ยง การจัดการ อาหาร สุขภาพสัตว์ เมื่อกระบวนการเลี้ยงและการจัดการมีประสิทธิภาพ จะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผลผลิตและปริมาณผลผลิต ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ด้านการตลาด โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ ช่องทางการจำหน่าย ราคาผลผลิต ต้นทุนการผลิต และความต้องการของผู้บริโภค และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เห็นความเป็นไปได้และความยั่งยืนของโครงการ

ดังนั้น โครงการที่ประสบความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับการผสมผสานระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ความสามารถในการเลี้ยงการจัดการ ตลอดจนสภาพการตลาดที่เอื้อต่อการจำหน่ายผลผลิต และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการ ทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน และมีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบจำลองกรอบแนวคิดการศึกษา

4.2.2 รูปแบบการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ในลักษณะการศึกษา ณ จุดเวลา (Cross - Sectional Studies) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาวิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จำนวน 168 ราย เพียงครั้งเดียวแล้วนำไปวิเคราะห์หาข้อสรุป

4.2.3 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ตามสัญญาเดิมเพื่อการผลิตโค ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี จำนวน 284 ราย และคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่มีความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 0.05 ตามสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการทั้งหมด
 e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

นำค่าดังกล่าวมาแทนในสูตรคำนวณของ Yamane

$$n = \frac{284}{1 + 284(0.05)^2}$$

$$= 166.08 \text{ ตัวอย่าง (ราย)}$$

หมายเหตุ : ผลการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรข้างต้น ได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 166.08 ราย ผู้วิจัยปัดเศษขึ้นและเพิ่มตัวอย่าง จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 168 ราย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ที่ทำการศึกษา

อำเภอ (จังหวัดสระบุรี)	จำนวนประชากร (N)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n)
1. อำเภอหนองแซง	54	36
2. อำเภอบ้านหมอ	5	2
3. อำเภอดอนพุด	6	3
4. อำเภอหนองโดน	16	9
5. อำเภอพระพุทธบาท	54	34
6. อำเภอเสาไห้	53	32
7. อำเภอวังม่วง	14	7
8. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	31	15
9. อำเภอเมืองสระบุรี	19	13
10. อำเภอแก่งคอย	22	12
11. อำเภอหนองแค	9	4
12. อำเภอวิหารแดง	1	1
รวม	284	168

2) การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ทุกหน่วยในประชากรมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน โดยใช้วิธีการ Simple Random Sampling สุ่มโดยตรงทุกหน่วยมีโอกาสเท่ากัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสุ่มเลือกหน่วยจากประชากรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ทั้งหมด 284 ราย สุ่มเลือกสัมภาษณ์หน่วยประชากรรายอำเภอได้ 168 ราย ดังตารางที่ 2

4.2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ที่ประกอบด้วยคำถามที่ช่วยให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ละเอียดครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์ ประกอบด้วยคำถาม 2 ลักษณะ คือ 1) คำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบในแบบสัมภาษณ์ และ 2) คำถามประเภทที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยเนื้อหาที่ต้องเก็บรวบรวมตามวัตถุประสงค์ คำถามที่ให้เกษตรกรตอบสร้างขึ้นมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และปลายเปิด (Open – ended Question) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1) การสร้างเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือเพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดและขอบเขตที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษาให้ครอบคลุมและมีความสมบูรณ์ในเนื้อหาตามที่ต้องการ และมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1.1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องและวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์(Interview Schedule)

1.2) จัดทำแบบสัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วยคำถามและคำตอบที่ต้องการ ซึ่งผ่านการตรวจและคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อให้แบบสัมภาษณ์ครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องที่ศึกษาและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างครบถ้วน

2) ลักษณะเครื่องมือ การศึกษาเรื่องนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close – ended questions) และคำถามปลายเปิด (Open – ended questions) โดยทำการเก็บข้อมูลต่างๆ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง พื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวนสมาชิกครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม ประกอบด้วย จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค ประเภทแรงงาน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโค รูปแบบการเลี้ยงโคในโครงการ ที่ดินที่ใช้เลี้ยงโค อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคในฟาร์ม โรคที่พบในฟาร์ม ชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก การสำรองอาหารหยาบ การให้แร่ธาตุ ก้อนเสริม การถ่ายพยาธิโค การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย การผสมพันธุ์โคในฟาร์ม การรักษาโรคในฟาร์ม แหล่งความรู้ด้านการเลี้ยงโค ประสบการณ์การเลี้ยงโค

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ ประกอบด้วย การกำหนดราคาขาย แหล่งที่มาของโคที่ได้รับตามโครงการ สภาพของโคโครงการที่ได้รับ ลักษณะโคที่ได้รับ โคที่ได้รับจากโครงการมีป่วยตายหรือไม่ จำนวนโคโครงการที่มีในปัจจุบัน จำนวนลูกโคในโครงการ การส่งลูกตัวแรกคืนโครงการ ราคา ลูกตัวแรก รายได้จากการจำหน่ายโคระหว่างเข้าร่วมโครงการ ค่าใช้จ่ายในฟาร์ม (ค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรือน ค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ต่อปี ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโค ค่าแรงงาน) การได้รับมอบคุณสมบัติจากโครงการ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัว ปัจจัยด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติตามโครงการรคก. และปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเอง

การทดสอบเครื่องมือ หลังจากสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษานำไปให้ที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบสัมภาษณ์ทางสังคมศาสตร์ ตรวจสอบ แก้ไขแบบสัมภาษณ์ จากนั้นผู้ศึกษานำไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย นำมาหาค่าความเชื่อถือได้ (reliability) ได้เท่ากับ 0.92, 0.97, 0.94, 0.88 ตามลำดับ และนำมาปรับปรุงแก้ไขคำถามให้มีความชัดเจนและเที่ยงตรงมากขึ้น แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง (สุชาติ, 2546)

4.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ในพื้นที่ 12 อำเภอ เกษตรกรรวมจำนวน 168 ราย ในรูปแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured interview) คือ การสัมภาษณ์มีแนวคำถามที่ชัดเจนตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมไว้ และอาจมีการถามนอกกรอบแนวคำถามที่วางไว้ ด้วยวิธีสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยได้ทำการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงชี้แจงรายละเอียดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้เกษตรกรให้ข้อมูลได้ถูกต้อง และทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน เมษายน - กันยายน พ.ศ. 2567

2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หนังสือ และบทความที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

4.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยโปรแกรมสำเร็จรูป และแสดงค่าทางสถิติ ดังนี้

1) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ใช้สำหรับวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

2) การให้คะแนน แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 คำตอบ ตามแบบของลิคเคอร์ท (บุญธรรม, 2551) โดยจะยึดเนื้อหาความของข้อความเป็นหลัก ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้	5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้	4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้	3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้	2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

3) เกณฑ์การแปลผล แปลผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายเป็นช่วงคะแนน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่มดังนี้ (บุญชม, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

คำจำกัดความที่ใช้ คำจำกัดความที่เกี่ยวข้อง

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.) ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

โครงการ หมายถึง โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.) จังหวัดสระบุรี

ธคก. หมายถึง โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ผลรวมของผลผลิตและผลลัพธ์

4.3 เป้าหมายของงาน (วัตถุประสงค์)

1) เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.) จังหวัดสระบุรี

2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ธคก.) จังหวัดสระบุรี

5. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม 2) ข้อมูลสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ 3) ผลตอบแทนและรายได้จากการเลี้ยงโคของโครงการ 4) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ 5) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.76 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.24 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 37.50 อายุเฉลี่ย 57.16 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 47.62 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 32.14 มีอาชีพหลักเกษตรกร ร้อยละ 73.21 และเลี้ยงโคเป็นอาชีพรอง ร้อยละ 100 เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรน้อยกว่า 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.86 รองลงมา มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 20 - 40 ไร่ ร้อยละ 5.36 เฉลี่ย 5.71 ไร่ และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 63.69 เฉลี่ย 4.33 คน มีรายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ระหว่าง 45,001 - 90,000 บาท ร้อยละ 38.69 เฉลี่ย 75,791.67 บาท โดยเป็นรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 37,000 บาท ร้อยละ 75.00 เฉลี่ย 32,988.10 บาท ดังรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	92	54.76
หญิง	76	45.24
2. อายุ		
30-40 ปี	18	10.71
41-50 ปี	20	11.91
51-60 ปี	63	37.50
61-70 ปี	54	32.14
71-80 ปี	13	7.74
สูงสุด 76 ปี ต่ำสุด 30 ปี เฉลี่ย 57.16 ปี S.D. = 10.65		
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	80	47.62
มัธยมศึกษาตอนปลาย	54	32.14
มัธยมศึกษาตอนต้น	18	10.71
อนุปริญญาตรี	9	5.36
ปริญญาตรี	7	4.17
4. อาชีพหลัก		
เกษตรกร	123	73.21
รับจ้าง	27	16.07
ค้าขาย	15	8.93
รับราชการ	3	1.79

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
5. อาชีพรอง		
เลี้ยงสัตว์(โค)	168	100.00
6. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่า 20 ไร่	156	92.86
20 - 40 ไร่	9	5.36
มากกว่า 40 ไร่	3	1.78
สูงสุด 42 ไร่ ต่ำสุด 0.75 ไร่ เฉลี่ย 5.71 ไร่ S.D. = 7.45		
7. จำนวนสมาชิกครัวเรือน		
1 - 4 คน	107	63.69
5 - 8 คน	53	31.55
9 คนขึ้นไป	8	4.76
สูงสุด 11 คน ต่ำสุด 1 คน เฉลี่ย 4.33 คน S.D. = 2.07		
8. รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา		
น้อยกว่า 45,000 บาท	51	30.36
45,001 – 90,000 บาท	65	38.69
90,001 – 135,000 บาท	26	15.48
135,001 – 180,000 บาท	21	12.50
มากกว่า 180,000 บาท	5	2.97
สูงสุด 240,000 บาท ต่ำสุด 20,000 บาท เฉลี่ย 75,791.67 บาท S.D. = 47,775.53		
9. รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ (บาท/ปี)		
น้อยกว่า 37,000 บาท	126	75.00
37,001 – 74,000 บาท	28	16.67
74,001 – 111,000 บาท	12	7.14
มากกว่า 111,000 บาท	2	1.19
สูงสุด 150,000 บาท ต่ำสุด 3,000 บาท เฉลี่ย 32,988.10 บาท S.D.= 26,069.46		

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุเฉลี่ย 57.16 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักเกษตรกรรม และเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรน้อยกว่า 20 ไร่ เฉลี่ย 5.71 ไร่ และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 4 คน เฉลี่ย 4.33 คน มีรายได้ในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 75,791.67 บาท เป็นรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 37,000 บาท ร้อยละ 75 โดยมีรายได้เฉลี่ย 32,988.10 บาท สอดคล้องกับ สุเทพ และรังสิมันต์ (2564) ได้ศึกษาโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชที่ไม่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำรินในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 5 รายงานว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 92.50 อายุเฉลี่ย 50.25 ปี และจบการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 อาชีพหลักทำนา ร้อยละ 92.50 รองลงมามีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 5.00 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.33 คน ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน ร้อยละ 52.50 พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 22.35 ไร่ เป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 15.08 ไร่ หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีรายรวมระหว่าง 60,000 - 120,000 บาท ร้อยละ 37.50 เฉลี่ย 182,197 บาท โดยมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 70,075 บาท ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเกษตรกรรม และเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม โดยการเลี้ยงโคสามารถเสริมสร้างรายได้เพิ่มให้แก่เกษตรกร ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่เกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 ข้อมูลสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค 1 - 2 คน ร้อยละ 92.86 เฉลี่ย 1.46 คน เป็นแรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 91.67 รองลงมาจ้างแรงงานเป็นครั้งคราว ร้อยละ 5.95 โดยใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนทำฟาร์ม ร้อยละ 70.79 รองลงมาใช้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 17.98 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเลี้ยงแบบขังคอกตัดหญ้าให้กินและปล่อยแพะเล็ม ร้อยละ 75.00 รองลงมาปล่อยแพะเล็มอย่างเดียว (ไล่เลี้ยง) ร้อยละ 13.10 และส่วนใหญ่ได้รับโคตามโครงการชคก.จากส่วนกลาง ร้อยละ 91.07 รองลงมาได้รับจากการขยายลูกตัวที่ 1 ร้อยละ 8.93 สภาพของโคที่ได้รับมีสภาพปานกลาง ร้อยละ 43.45 รองลงมาสภาพสมบูรณ์แข็งแรง ร้อยละ 38.69 และส่วนใหญ่โคที่ได้รับเป็นโคสาว ร้อยละ 95.24 ทำฟาร์มโดยใช้ที่ดินของตนเอง ร้อยละ 49.40 รองลงมาเป็นที่ดินเช่า ร้อยละ 30.36 และส่วนใหญ่ใช้หญ้าสดในการเลี้ยงโค ร้อยละ 46.43 รองลงมาหญ้าสดและฟางข้าว ร้อยละ 34.52 โรคที่พบส่วนใหญ่เป็นโรคพยาธิ ร้อยละ 34.74 รองลงมาไม่มีโคป่วย ร้อยละ 24.21 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ปลูกพืชอาหารสัตว์ ร้อยละ 74.07 รองลงมาปลูกหญ้าแพงโกล่า 22.75 โดยมีพื้นที่ปลูกแพงโกล่าไม่เกิน 5 ไร่ ร้อยละ 13.76 รองลงมาพื้นที่ปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ไม่เกิน 5 ไร่ ร้อยละ 2.12 ส่วนใหญ่มีการสำรองอาหารหยาบเป็นฟางอัดฟ่อน ร้อยละ 95.24 และส่วนใหญ่มีการให้แร่ธาตุก้อนเสริม ร้อยละ 70.24 มีการถ่ายพยาธิโค ร้อยละ 59.52 มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ร้อยละ 100 ผสมพันธุ์โดยวิธีผสมเทียม ร้อยละ 45.83 รองลงมาใช้พ่อพันธุ์ ร้อยละ 27.38 ติดต่อให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์มารักษาโคป่วย ร้อยละ 80.95 รองลงมาสัตวแพทย์เอกชน ร้อยละ 17.86 ส่วนใหญ่ได้รับความรู้การเลี้ยงโคจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 49.51 รองลงมาจากการฝึกอบรมดูงาน ร้อยละ 44.12 ส่วนใหญ่ฟาร์มไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้ ร้อยละ 85.71 มีประสบการณ์การเลี้ยงโคไม่เกิน 8 ปี ร้อยละ 73.21 เฉลี่ย 6.09 ปี ดังรายละเอียดตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโคของเกษตรกร

สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
1. จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค		
1 - 2 คน	156	92.86
3 - 4 คน	12	7.14
สูงสุด 4 คน ต่ำสุด 1 คน เฉลี่ย 1.46 คน S.D. = 0.66		
2. ประเภทของแรงงาน		
ในครัวเรือน	154	91.67
จ้างแรงงานเป็นครั้งคราว	10	5.95
จ้างแรงงานประจำ	4	2.38
3. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทุนส่วนตัว	126	70.79
เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	32	17.98
เงินกู้สหกรณ์การเกษตร	20	11.23
4. รูปแบบการเลี้ยงโคในโครงการ		
ขังคอกตัดหญ้าให้กินและปล่อยแทะเล็ม	126	75.00
ปล่อยแทะเล็มอย่างเดียว (ไล่เลี้ยง)	22	13.10
ขังคอกและตัดหญ้าให้กิน	20	11.90
5. แหล่งที่มาของโคที่ได้รับตามโครงการ ธคก.		
รับจากส่วนกลาง	153	91.07
ขยายจากลูกตัวที่ 1	15	8.93
6. สภาพของโคโครงการ ธคก.ที่ได้รับ		
สภาพปานกลาง	73	43.45
สมบูรณ์แข็งแรง	65	38.69
ผอมทรุดโทรม	30	17.86
7. ประเภทโคที่ได้รับ		
โคสาว	160	95.24
โคท้อง	5	2.98
โคลูกติด	3	1.78

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโคของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
8. ที่ดินที่ใช้เลี้ยงโค		
ที่ดินของตนเอง	83	49.40
ที่ดินเช่า	51	30.36
ที่ดินของญาติ	24	14.29
ที่ดินของตนเองและเช่าเพิ่ม	10	5.95
9. อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคในฟาร์ม		
หญ้าสด	78	46.43
หญ้าสดและฟางข้าว	58	34.52
หญ้าสดและหญ้าแห้ง	18	10.72
หญ้าสด หญ้าแห้งและฟางข้าว	14	8.33
10. โรคที่พบในฟาร์ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
โรคพยาธิ	66	34.74
ไม่พบโรค	46	24.21
โรคใช้สามวัน	42	22.11
โรคปากและเท้าเปื่อย	21	11.05
โรคท้องอืด	15	7.89
11. ชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่ได้ปลูก (ไล่เลี้ยงหญ้าธรรมชาติ)	140	74.07
หญ้าแพงโกล่า	43	22.75
หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1	4	2.12
หญ้ารูซี่	2	1.06
11.1 จำนวนพื้นที่ปลูกหญ้าแพงโกล่า		
ไม่มี	146	77.25
มี	43	22.75
ไม่เกิน 5 ไร่	(26)	(13.76)
เกิน 5 ไร่	(17)	(8.99)
11.2 จำนวนพื้นที่ปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1		
ไม่มี	185	97.88
มี	4	2.12
ไม่เกิน 5 ไร่	(4)	(2.12)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโคของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม	จำนวน	ร้อยละ
11.3 จำนวนพื้นที่ปลูกหญ้า		
ไม่มี	187	98.94
มี	2	1.06
ไม่เกิน 5 ไร่	(2)	(1.06)
12. การสำรองอาหารหยาบ		
มี	162	96.43
ฟางอัดฟ่อน	(160)	(95.24)
หญ้าหมัก	(2)	(1.19)
ไม่มี	6	3.57
13. การให้แร่ธาตุก่อนเสริม		
มี	118	70.24
ไม่มี	50	29.76
14. การถ่ายพยาธิโค		
มี	100	59.52
ไม่มี	68	40.48
15. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย		
มี	168	100.00
16. การผสมพันธุ์โคในฟาร์ม		
ผสมเทียม	77	45.83
พ่อพันธุ์	46	27.38
ใช้พ่อพันธุ์และผสมเทียม	45	26.79
17. การรักษาโรคในฟาร์ม		
เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	136	80.95
สัตวแพทย์เอกชน	30	17.86
รักษาเอง	2	1.19
18. แหล่งความรู้ด้านการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	101	49.51
การฝึกอบรมดูงาน	90	44.12
อินเทอร์เน็ต	9	4.41
เอกสาร แผ่นพับ คู่มือ	4	1.96

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโคของเกษตรกร(ต่อ)

สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
19. ฟาร์มท่านเป็นแหล่งเรียนรู้การเลี้ยงโค		
ไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้		
เป็นศูนย์เรียนรู้	144	85.71
20. ประสบการณ์การเลี้ยงโค	24	14.29
ไม่เกิน 8 ปี		
เกิน 8 ปี	123	73.21
สูงสุด 17 ปี ต่ำสุด 1 ปี เฉลี่ย 6.09 ปี S.D. = 3.69	45	26.79

จากการศึกษาข้างต้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค 1 - 2 คน และเป็นแรงงานในครัวเรือน โดยใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนทำฟาร์ม ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเลี้ยงแบบขังคอกตัดหญ้าให้กินและปล่อยแทะเล็ม และส่วนใหญ่ได้รับโคตามโครงการธกช.จากส่วนกลาง และสภาพของโคที่ได้รับมีสภาพสมบูรณ์ปานกลาง รองลงมาสภาพสมบูรณ์แข็งแรง และส่วนใหญ่โคที่ได้รับเป็นโคสาว ทำฟาร์มโดยใช้ที่ดินของตนเอง และส่วนใหญ่ใช้หญ้าสดในการเลี้ยงโค โรคที่พบส่วนใหญ่เป็นโรคพยาธิ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ปลูกพืชอาหารสัตว์ ส่วนใหญ่มีการสำรองอาหารหยาบเป็นฟางอัดฟ่อน และมีการให้แร่ธาตุก้อนเสริม ถ่ายพยาธิโคและฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยตามวงจรรอบ ผสมพันธุ์โดยวิธีผสมเทียม ส่วนใหญ่ติดต่อให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์มารักษาโคป่วย และได้รับความรู้การเลี้ยงโคจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ฟาร์มไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงโค เฉลี่ย 6.09 ปี สอดคล้องกับ อิทธิพัทธ์ และเจียมจิตต์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีประสิทธิภาพต่อการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4 รายงานว่า เกษตรกรมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค - กระบือเฉลี่ย 1.87 คน มีแรงงานหลักที่ใช้เลี้ยงโค - กระบือมาจากในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.48 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโค - กระบือเฉลี่ย 8.65 ปี ใช้วิธีการผสมพันธุ์ด้วยการผสมเทียม คิดเป็นร้อยละ 71.36 เกษตรกรเกือบครึ่งใช้วิธีการรักษาโค - กระบือโดยอาสาปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 46.98 และสอดคล้องกับรายงานของ จันทร์เพ็ญ และหญิง (2561) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เคยถ่ายพยาธิโค - กระบือ ร้อยละ 84.4 ประมาณครึ่งหนึ่งมีแปลงพืชอาหารสัตว์ ใช้แร่ธาตุอาหารเสริมในการเลี้ยงโค - กระบือเป็นบางครั้ง รับบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ปีละ 1 ครั้ง และรักษาสัตว์ป่วยโดยเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 56.8, 60.3, 50.0 และ 58.2 ตามลำดับ และผสมพันธุ์โดยวิธีการผสมเทียม ร้อยละ 26.5 ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ติดต่อเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์มารักษาสัตว์ป่วย และผสมพันธุ์โดยวิธีผสมเทียม เนื่องจากกรมปศุสัตว์มีหน่วยงานสำนักงานปศุสัตว์อำเภอในสังกัด ที่มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานปศุสัตว์อำเภอในท้องที่ ในการทำหน้าที่ให้บริการรักษาสัตว์ป่วยของเกษตรกรในพื้นที่ได้ รวมถึงการให้บริการผสมเทียมที่เป็นงานตามภารกิจของกรมปศุสัตว์

5.3 ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กำหนดราคาจำหน่ายโคเอง ร้อยละ 57.74 รองลงมาพ่อค้ากำหนดราคา ร้อยละ 42.26 ส่วนใหญ่โคที่ได้รับจากโครงการธคก.ไม่มีป่วยตาย ร้อยละ 98.81 และจำนวนโคโครงการธคก.ที่มีในปัจจุบันไม่เกิน 2 ตัว ร้อยละ 91.07 เฉลี่ย 1.39 ส่วนใหญ่โคโครงการให้ลูกเกิดแล้ว ร้อยละ 97.02 โดยให้ลูกไม่เกิน 2 ตัว ร้อยละ 80.37 เฉลี่ย 1.68 ตัว และส่วนใหญ่เป็นเพศเมีย ร้อยละ 58.90 เกษตรกรส่วนใหญ่ส่งคืนลูกตัวแรกให้โครงการแล้ว ร้อยละ 66.07 ส่วนใหญ่เป็นเพศผู้ ร้อยละ 72.97 และมีราคาจำหน่ายลูกตัวแรกเพศผู้ ไม่เกิน 10,000 บาท ร้อยละ 72.62 เฉลี่ย 10,305.41 บาท ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีรายได้ระหว่างเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 76.19 รองลงมามีรายได้ ร้อยละ 23.81 ส่วนใหญ่มีรายได้เกิน 20,000 บาท ร้อยละ 62.50 เฉลี่ย 7,083.33 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรือน ร้อยละ 59.52 รองลงมามีค่าปรับปรุงโรงเรือน ร้อยละ 40.48 ส่วนใหญ่มีค่าปรับปรุงไม่เกิน 20,000 บาท ร้อยละ 33.34 เฉลี่ย 7,007.14 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ ร้อยละ 60.12 รองลงมามีค่าใช้จ่าย ร้อยละ 39.88 ส่วนใหญ่ปีละไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 32.74 เฉลี่ย 1,522.62 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโคและเวชภัณฑ์ ร้อยละ 64.29 รองลงมามีค่าใช้จ่ายดูแลโคไม่เกิน 1,000 บาทต่อปี ร้อยละ 24.40 เฉลี่ย 435.71 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าจ้างแรงงาน ร้อยละ 91.67 รองลงมามีค่าจ้าง ร้อยละ 8.33 ส่วนใหญ่ค่าจ้างเกิน 2,000 บาท ร้อยละ 5.35 เฉลี่ย 2,400.00 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการแล้ว ร้อยละ 86.90 รายดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ

ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
1. การกำหนดราคาจำหน่ายโค		
กำหนดราคาจำหน่ายเอง	97	57.74
พ่อค้ากำหนดราคา	71	42.26
2. โคที่ได้รับจากโครงการ ธคก.มีป่วยตาย หรือไม่		
ไม่มีป่วยตาย	166	98.81
มีป่วยตาย	2	1.19
3. จำนวนโคโครงการ ธคก.ที่มีในปัจจุบัน		
ไม่เกิน 2 ตัว	153	91.07
เกิน 2 ตัว	15	8.93
สูงสุด 5 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว เฉลี่ย 1.39 ตัว S.D. = 1.07		

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ (ต่อ)

ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
4. จำนวนลูกโคในโครงการ ธคก.		
มี	163	97.02
ไม่เกิน 2 ตัว	(131)	(77.97)
เกิน 2 ตัว	(32)	(19.05)
เพศผู้	(67)	(39.88)
เพศเมีย	(96)	(57.14)
ไม่มี (ยังไม่คลอดลูก)	5	2.98
สูงสุด 5 ตัว ต่ำสุด 0 ตัว เฉลี่ย 1.68 ตัว S.D. = 1.60		
5. การส่งลูกตัวแรกคืนโครงการ ธคก.		
ยังไม่ได้ส่งคืน	57	33.93
ส่งคืนแล้ว	111	66.07
เพศผู้	(81)	(48.21)
เพศเมีย	(30)	(17.86)
5.1 ราคาจำหน่ายลูกตัวแรกเพศผู้		
ไม่เกิน 10,000 บาท	122	72.62
เกิน 10,000 บาท	46	27.38
สูงสุด 12,000 บาท ต่ำสุด 8,000 บาท เฉลี่ย 10,305.41 บาท S.D. = 1,133.67		
6. การได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการ ธคก..		
ได้รับมอบกรรมสิทธิ์แล้ว	90	53.57
ยังไม่ได้รับ	78	46.43
7. รายได้จากการจำหน่ายโคระหว่างเข้าร่วมโครงการ ธคก.		
ไม่มีรายได้	128	76.19
มีรายได้	40	23.81
ไม่เกิน 20,000 บาท	(15)	(8.93)
เกิน 20,000 บาท	(25)	(14.88)
สูงสุด 65,000 บ. ต่ำสุด 0 บ. เฉลี่ย 7,083.33 บ. S.D. = 15,282.30		

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ (ต่อ)

ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ	จำนวน (n=168)	ร้อยละ
8. ค่าใช้จ่ายในฟาร์มระหว่างเข้าร่วมโครงการ ธคก.		
8.1 ค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรือน		
ไม่มี	100	59.52
มี	68	40.48
ไม่เกิน 20,000 บาท	(56)	(33.34)
เกิน 20,000 บาท	(12)	(7.14)
สูงสุด 80,000 บาท ต่ำสุด 0 บาท เฉลี่ย 7,007.14 บาท		
S.D. = 14,613.80		
8.2 ค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ (ต่อปี)		
ไม่มี	101	60.12
มี	67	39.88
ไม่เกิน 5,000 บาท	(55)	(32.74)
เกิน 5,000 บาท	(12)	(7.14)
สูงสุด 12,000 บาท ต่ำสุด 0 บาท เฉลี่ย 1,522.62 บาท		
S.D. = 2,796.85		
8.3 ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโค (ต่อปี)		
ไม่มี	108	64.29
มี	60	35.71
ไม่เกิน 1,000 บาท	(41)	(24.40)
เกิน 1,000 บาท	(19)	(11.31)
สูงสุด 2,000 บาท ต่ำสุด 0 บาท เฉลี่ย 435.71 บาท		
S.D. = 711.44		
8.4 ค่าแรงงาน (ต่อปี)		
ไม่มี	154	91.67
มี	14	8.33
ไม่เกิน 2,000 บาท	(5)	(2.98)
เกิน 2,000 บาท	(9)	(5.35)
สูงสุด 5,000 บาท ต่ำสุด 0 บาท เฉลี่ย 2,400.00 บาท		
S.D. = 857.33		

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กำหนดราคาจำหน่ายโคเอง และโคที่ได้รับจากโครงการธคก.ไม่มีป่วยตาย จำนวนโคโครงการธคก.ที่มีในปัจจุบันไม่เกิน 2 ตัว เฉลี่ย 1.39 ส่วนใหญ่โคโครงการให้ลูกเกิดแล้ว โดยให้ลูกไม่เกิน 2 ตัว เฉลี่ย 1.68 ตัว และส่วนใหญ่เป็นเพศเมีย เกษตรกรส่งคืนลูกตัวแรกให้โครงการแล้ว ร้อยละ 66.07 ส่วนใหญ่เป็นเพศผู้ และมีราคาจำหน่ายลูกตัวแรกเพศผู้ ไม่เกิน 10,000 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ระหว่างเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 76.19 รองลงมามีรายได้ ร้อยละ 23.81 ส่วนใหญ่มีรายได้เกิน 20,000 บาท เฉลี่ย 7,083.33 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรือน รองลงมามีค่าปรับปรุงโรงเรือน ร้อยละ 40.48 ส่วนใหญ่ค่าปรับปรุงไม่เกิน 20,000 บาท เฉลี่ย 7,007.14 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ รองลงมามีค่าใช้จ่ายปีละไม่เกิน 5,000 บาท เฉลี่ย 1,522.62 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโคและเวชภัณฑ์ รองลงมามีค่าใช้จ่ายดูแลโคไม่เกิน 1,000 บาทต่อปี เฉลี่ย 435.71 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าจ้างแรงงาน รองลงมามีค่าจ้างเกิน 2,000 บาท เฉลี่ย 2,400.00 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการแล้ว สอดคล้องกับ จันทรเพ็ญ และหญิง (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์ของอาสาปศุสัตว์ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือแก่อาสาปศุสัตว์ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4 พบว่า เกษตรกรมีจำนวนลูกโค - กระบือทั้งหมดที่เกิดในโครงการธคก. เฉลี่ย 3.48 ตัว โดยส่วนใหญ่มีลูกโค - กระบือจำนวน 1 - 3 ตัว ร้อยละ 41.62 โดยลูกโค - กระบือเป็นเพศเมีย ร้อยละ 60.11 เฉลี่ย 1.34 ตัว และเกษตรกรส่วนใหญ่ส่งคืนลูกให้โครงการแล้ว ร้อยละ 49.71 เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายโค - กระบือ เฉลี่ย 9,028.90 บาท และมีค่าใช้จ่ายระหว่างเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 23,815.90 บาท เป็นค่าสร้างโรงเรือนและปรับปรุงโรงเรือน เฉลี่ย 14,719.65 บาท และมีค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ เฉลี่ย 5,933.82 บาท ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโค เฉลี่ย 1,977.17 บาท ค่าแรงงานเฉลี่ย 934.97 บาท ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ส่งคืนลูกเกิดตัวแรกให้โครงการแล้ว เนื่องจากในสัญญาขี้มเพื่อการผลิตตามโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กำหนดให้เกษตรกรผู้ขี้มแม่โค - กระบือ จะต้องคืนลูกสัตว์ตัวแรกเมื่อลูกสัตว์มีอายุครบ 18 เดือน ให้โครงการ เพื่อนำไปขยายให้เกษตรกรรายอื่น และเมื่อสัญญาครบ 5 ปี เกษตรกรผู้ขี้มจะได้รับมอบกรรมสิทธิ์แม่โค - กระบือและลูกตัวที่เหลือเป็นกรรมสิทธิ์ โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่ช่วยเหลือเกษตรกรให้มีรายได้เสริมอย่างมั่นคง

5.4 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.94 โดยปัจจัยที่มีผลต่อโครงการมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร และด้านกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติตามโครงการ ธคก. อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน ค่าเฉลี่ย 3.11, 2.76 และ 2.75 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1) **ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร** พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.70 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็น เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ มีภาระหนี้สินมาก สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุน ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง และไม่มีทายาทสืบทอดในการเลี้ยงสัตว์ ค่าเฉลี่ย 3.00, 2.77, 2.71 และ 2.57 ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการน้อย คือ ขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงสัตว์ ค่าเฉลี่ย 2.44

2) **ปัจจัยด้านการสนับสนุนแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโค** พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.10 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ราคาโคตกต่ำไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ ค่าเฉลี่ย 3.66 รองลงมาอาหารชั้นมีราคาแพง ค่าเฉลี่ย 3.54 ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง 7 ประเด็น เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ สุขภาพแม่โคที่ได้รับมีความสมบูรณ์ ขาดแคลนอาหารหยาบคุณภาพดีและไม่เพียงพอ ขาดเงินทุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ทำเลที่ตั้งฟาร์มไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์ การติดต่อเจ้าหน้าที่ผสมเทียม ขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงโค และขาดแคลนเวชภัณฑ์ดูแลสุขภาพโค ค่าเฉลี่ย 3.10, 3.06, 3.06, 3.04, 2.99, 2.75 และ 2.73 ตามลำดับ

3) **ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติตามโครงการคอก** พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.75 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับมาก คือ การชี้แจงระเบียบของโครงการของเจ้าหน้าที่ ค่าเฉลี่ย 3.62 ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง 5 ประเด็น เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ระเบียบข้อบังคับมีมากเกินไป สัญญาเืมหำป็นานเกินไป ผู้นำหมู่บ้านไม่ให้ความสำคัญกับโครงการ ระเบียบการสมัครเข้าโครงการยุ่งยาก และเจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานติดตาม ค่าเฉลี่ย 2.97, 2.67, 2.64, 2.58 และ 2.51 ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการน้อย คือ ขั้นตอนการคืนลูกตัวแรกมีความยุ่งยาก ค่าเฉลี่ย 2.28

4) **ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร** พบว่า ในภาพรวมปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.20 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับมาก คือ สามารถใช้แรงงานในครัวเรือนในการเลี้ยงโค ค่าเฉลี่ย 3.52 ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง 4 ประเด็น เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ สามารถรวมกลุ่มและกำหนดราคาขายได้ สามารถนำมูลโคมาใช้เป็นปุ๋ย สามารถดูแลรักษาโคได้ด้วยตนเอง และสามารถผสมเทียมโคได้ด้วยตนเอง ค่าเฉลี่ย 3.39, 3.31, 3.23 และ 2.53 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการโครงการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
1. ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร			
1.1 สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุน	2.77	1.01	ปานกลาง
1.2 ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง	2.71	1.05	ปานกลาง
1.3 ขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงสัตว์	2.44	1.06	น้อย
1.4 ไม่มีทายาทสืบทอดในการเลี้ยงสัตว์	2.57	0.93	ปานกลาง
1.5 มีภาระหนี้สินมาก	3.00	0.98	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.70	1.00	ปานกลาง
2. ปัจจัยด้านการสนับสนุนเกษตรกรผู้เลี้ยงโค			
2.1 ทำเลที่ตั้งฟาร์มไม่เหมาะต่อการเลี้ยงสัตว์	3.04	0.91	ปานกลาง
2.2 สุขภาพแม่โคที่ได้รับมีความสมบูรณ์	3.10	0.84	ปานกลาง
2.3 ขาดแคลนเวชภัณฑ์ เช่น ยาถ่ายพยาธิ ยาบำรุง	2.73	0.69	ปานกลาง
2.4 ขาดแคลนอาหารหยาบคุณภาพดี ไม่เพียงพอ	3.06	0.91	ปานกลาง
2.5 อาหารชั้นมีราคาแพง	3.54	0.90	มาก
2.6 ราคาโคตกต่ำ ไม่สามารถกำหนดราคาขายได้	3.66	1.16	มาก
2.7 ขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงโค	2.75	0.79	ปานกลาง
2.8 ขาดเงินทุน สิ้นเชื้อดอกเบี้ยต่ำ	3.06	0.92	ปานกลาง
2.9 การติดต่อเจ้าหน้าที่ผสมเทียม	2.99	0.92	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.10	0.89	ปานกลาง
3. ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติตามโครงการ ธคก.			
3.1 การชี้แจงระเบียบโครงการของเจ้าหน้าที่	3.62	1.03	มาก
3.2 ระเบียบข้อบังคับมีมากเกินไป	2.97	0.99	ปานกลาง
3.3 ระเบียบการสมัครเข้าโครงการยุ่งยาก	2.58	0.95	ปานกลาง
3.4 ผู้นำหมู่บ้านไม่ให้ความสำคัญกับโครงการ	2.64	0.92	ปานกลาง
3.5 เจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานติดตาม	2.51	1.02	ปานกลาง
3.6 ขั้นตอนการคืนลูกตัวแรกมีความยุ่งยาก	2.28	1.18	น้อย
3.7 สัญญา 5 ปี นานเกินไป	2.67	1.24	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.75	1.05	ปานกลาง

ตารางที่ 6 แสดงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี (ต่อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อกระทบต่อโครงการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
4. ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร			
4.1 สามารถดูแลรักษาโคได้ด้วยตนเอง	3.23	0.85	ปานกลาง
4.2 สามารถผสมเทียมโคได้ด้วยตนเอง	2.53	1.12	ปานกลาง
4.3 สามารถใช้แรงงานในครัวเรือนในการเลี้ยง	3.52	1.00	มาก
4.4 สามารถนำมูลโคมาใช้เป็นปุ๋ย	3.31	0.94	ปานกลาง
4.5 สามารถรวมกลุ่มและกำหนดราคาขายได้	3.39	1.12	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.20	1.00	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	2.94	0.99	ปานกลาง

จากการศึกษาข้างต้น สอดคล้องกับ จันทรเพ็ญ และหญิง (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์ของอาสาปศุสัตว์ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือแก่อาสาปศุสัตว์ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโค - กระบือ ในภาพรวม เห็นด้วยในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.70 โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านสภาพพื้นฐานทางครอบครัว ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค - กระบือ และด้านกฎระเบียบและวิถีปฏิบัติของโครงการค่าเฉลี่ย 3.39, 3.68, 3.66 และ 3.51 ตามลำดับ และสอดคล้องกับ ผกามาส (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร พบว่า ปัจจัยที่มีต่อโครงการด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ของโครงการ เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ และพื้นที่ถือครองกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พบว่า พื้นที่ถือครองและรายได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ คือ ปัจจัยด้านสภาพพื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุน ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงสัตว์ ไม่มีทายาทสืบทอดในการเลี้ยงสัตว์ และมีภาระหนี้สินมาก เนื่องจากเป็นปัจจัยความพร้อมของเกษตรกรก่อนเข้าร่วมโครงการ เมื่อเกษตรกรมีความพร้อมทางครอบครัวสนับสนุน มีที่ดินในการทำฟาร์มเลี้ยงโค - กระบือ มีแรงงานในครอบครัวในการเลี้ยง ปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยเริ่มต้นที่สำคัญของเกษตรกรก่อนการเลี้ยงโค - กระบือของโครงการ และการทำฟาร์มปศุสัตว์อื่นๆ

5.6 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี สรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.76 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.24 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 37.50 อายุเฉลี่ย 57.16 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 47.62 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 32.14 มีอาชีพหลักเกษตรกร ร้อยละ 73.21 และเลี้ยงโคเป็นอาชีพรอง ร้อยละ 100 เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร น้อยกว่า 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.86 รองลงมา มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 20 - 40 ไร่ ร้อยละ 5.36 เฉลี่ย 5.71 ไร่ และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 63.69 เฉลี่ย 4.33 คน มีรายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ระหว่าง 45,001 - 90,000 บาท ร้อยละ 38.69 เฉลี่ย 75,791.67 บาท โดยเป็นรายได้จากการเลี้ยงโคไม่น้อยกว่า 37,000 บาท ร้อยละ 75.00 เฉลี่ย 32,988.10 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค 1 - 2 คน ร้อยละ 92.86 เฉลี่ย 1.46 คน เป็นแรงงานในครัวเรือน ร้อยละ 91.67 รองลงมาจ้างแรงงานเป็นครั้งคราว ร้อยละ 5.95 โดยใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนทำฟาร์ม ร้อยละ 70.79 รองลงมาใช้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 17.98 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการเลี้ยงแบบขังคอกตัดหญ้าให้กิน และปล่อยแทะเล็ม ร้อยละ 75.00 รองลงมาปล่อยแทะเล็มอย่างเดียว (ไล่เลี้ยง) ร้อยละ 13.10 และส่วนใหญ่ได้รับโคตามโครงการรคก.จากส่วนกลาง ร้อยละ 91.07 รองลงมาได้จากการขยายลูกตัวที่ 1 ร้อยละ 8.93 สภาพของโคที่ได้รับมีสภาพปานกลาง ร้อยละ 43.45 รองลงมาสภาพสมบูรณ์แข็งแรง ร้อยละ 38.69 และส่วนใหญ่โคที่ได้รับเป็นโคสาว ร้อยละ 95.24 ทำฟาร์มโดยใช้ที่ดินของตนเอง ร้อยละ 49.40 รองลงมาเป็นที่ดินเช่า ร้อยละ 30.36 และส่วนใหญ่ใช้หญ้าสดในการเลี้ยงโค ร้อยละ 46.43 รองลงมาหญ้าสดและฟางข้าว ร้อยละ 34.52 โรคที่พบส่วนใหญ่เป็นโรคพยาธิ ร้อยละ 34.74 รองลงมาไม่มีโคป่วย ร้อยละ 24.21 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ปลูกพืชอาหารสัตว์ ร้อยละ 74.07 รองลงมาปลูกหญ้าแพงโกล่า 22.75 โดยมีพื้นที่ปลูกแพงโกล่าไม่เกิน 5 ไร่ ร้อยละ 13.76 รองลงมาพื้นที่ปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ไม่เกิน 5 ไร่ ร้อยละ 2.12 ส่วนใหญ่มีการสำรองอาหารหยาบเป็นฟางอัดฟ่อน ร้อยละ 95.24 และส่วนใหญ่มีการให้แร่ธาตุก่อนเสริม ร้อยละ 70.24 มีการถ่ายพยาธิโค ร้อยละ 59.52 มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ร้อยละ 100 ผสมพันธุ์โดยวิธีผสมเทียม ร้อยละ 45.83 รองลงมาใช้พ่อพันธุ์ ร้อยละ 27.38 ติดต่อกับเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์มารักษาโคป่วย ร้อยละ 80.95 รองลงมาสัตว์แพทย์เอกชน ร้อยละ 17.86 ส่วนใหญ่ได้รับความรู้การเลี้ยงโคจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 49.51 รองลงมาจากการฝึกอบรมดูงาน ร้อยละ 44.12 ส่วนใหญ่ฟาร์มไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้ ร้อยละ 85.71 มีประสบการณ์การเลี้ยงโคไม่เกิน 8 ปี ร้อยละ 73.21 เฉลี่ย 6.09 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่กำหนดราคาจำหน่ายโคเอง ร้อยละ 57.74 รองลงมาพ่อค้ากำหนดราคา ร้อยละ 42.26 ส่วนใหญ่โคที่ได้รับจากโครงการรคก.ไม่มีป่วยตาย ร้อยละ 98.81 และจำนวนโคโครงการรคก.ที่มีในปัจจุบันไม่เกิน 2 ตัว ร้อยละ 91.07 เฉลี่ย 1.39 ส่วนใหญ่โคโครงการให้ลูกเกิดแล้ว ร้อยละ 97.02 โดยให้ลูกไม่เกิน 2 ตัว ร้อยละ 80.37 เฉลี่ย 1.68 ตัว และส่วนใหญ่เป็นเพศเมีย ร้อยละ 58.90 เกษตรกรส่วนใหญ่ส่งคืนลูกตัวแรกให้โครงการแล้ว ร้อยละ 66.07 ส่วนใหญ่เป็นเพศผู้ ร้อยละ 72.97 และมีราคาจำหน่ายลูกตัวแรกเพศผู้ไม่เกิน 10,000 บาท ร้อยละ 72.62 เฉลี่ย 10,305.41 บาท ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีรายได้ระหว่างเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 76.19

รองลงมามีรายได้ ร้อยละ 23.81 ส่วนใหญ่มีรายได้เกิน 20,000 บาท ร้อยละ 62.50 เฉลี่ย 7,083.33 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าปรับปรุงและสร้างโรงเรียน ร้อยละ 59.52 รองลงมามีค่าปรับปรุงโรงเรียน ร้อยละ 40.48 ส่วนใหญ่มีค่าปรับปรุงไม่เกิน 20,000 บาท ร้อยละ 33.34 เฉลี่ย 7,007.14 บาท ส่วนใหญ่ไม่มีค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ ร้อยละ 60.12 รองลงมามีค่าใช้จ่าย ร้อยละ 39.88 ส่วนใหญ่ปีละไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 32.74 เฉลี่ย 1,522.62 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโคและเวชภัณฑ์ ร้อยละ 64.29 รองลงมามีค่าใช้จ่ายดูแลโคไม่เกิน 1,000 บาทต่อปี ร้อยละ 24.40 เฉลี่ย 435.71 บาท และส่วนใหญ่ไม่มีค่าจ้างแรงงาน ร้อยละ 91.67 รองลงมามีค่าจ้าง ร้อยละ 8.33 ส่วนใหญ่ค่าจ้างเกิน 2,000 บาท ร้อยละ 5.35 เฉลี่ย 2,400.00 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการแล้ว ร้อยละ 86.90 ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.94 โดยปัจจัยที่มีผลต่อโครงการมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมาคือปัจจัยด้านการสนับสนุนเกษตรกรผู้เลี้ยงโค ค่าเฉลี่ย 3.10 และปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 2.70 ประเด็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ราคาโคตกต่ำ ไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ อาหารชั้นมีราคาแพง การชี้แจงระเบียบโครงการของเจ้าหน้าที่ และสามารถใช้งานในครัวเรือนในการเลี้ยงโค

6. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

6.1 การนำไปใช้ประโยชน์

1) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับหน่วยงานในสังกัด กรมปศุสัตว์ จัดฝึกอบรมทบทวนให้ความรู้ด้านระเบียบโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเลี้ยงโค - กระบือแก่เกษตรกร เช่น การจัดสัมมนาศึกษาดูงาน หรือการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการเลี้ยง อาหาร การจัดการ การป้องกันโรค และการตลาด เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สร้างความมั่นคง ยั่งยืน ในอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือ ต่อไป

2) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับศูนย์วิจัยการผสมเทียม และเทคโนโลยีชีวภาพสระบุรี จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ได้ทราบถึงประโยชน์และแนวทางการผสมเทียมโค - กระบือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่เกษตรกรในการใช้บริการผสมเทียม และการสนับสนุนน้ำเชื้อ พ่อโคพันธุ์ดี เพื่อผลิตลูกโคพันธุ์ดีให้เกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นต่อไป

3) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนา อาหารสัตว์นครราชสีมา จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการจัดการฟีดอาหารสัตว์ การปลูกพืช อาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร การจัดการและการดูแล แปลงฟีดอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพ เพื่อให้เกษตรกรได้นำไปพัฒนาปรับปรุงคุณภาพแปลงฟีดอาหารสัตว์ของตน ให้มีความสมบูรณ์เพียงพอต่อไป

4) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ปทุมธานี จัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค เป็นผลิตภัณฑ์ ต่างๆ และการสร้างช่องทางการตลาดออนไลน์ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตโคในสภาวะโคราคาตกต่ำให้เป็น ผลิตภัณฑ์แปรรูป เสริมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรต่อไป

5) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับศูนย์วิจัยและบำรุง พันธุ์สัตว์ทบกวาส ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการ สมัครเข้าร่วมกิจกรรมฟาร์มเครือข่ายสัตว์พันธุ์ดี กรมปศุสัตว์ ให้เป็นต้นแบบด้านการปรับปรุงพันธุ์การเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ฟาร์ม เครือข่ายสัตว์พันธุ์ดีกรมปศุสัตว์ต่อไป

6) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี สามารถนำข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาค้นคว้า มาจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อจังหวัดสระบุรี บูรณาการความร่วมมือกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณโครงการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้และศักยภาพ ยกกระตือ การเลี้ยงโคให้มีประสิทธิภาพ ต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถแข่งขันทางการค้าเสรีจากต่างประเทศได้

7) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี นำผลการศึกษาไปใช้ในการ ส่งเสริมเกษตรกรในการทำฟาร์มโคตามหลักปฏิบัติปรับปรุงฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐาน “ฟาร์มที่มีระบบ การป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม” (Good Farming Management: GFM) ส่วนเกษตรกรที่มีความ ประสงค์จะเลี้ยงเพื่อจำหน่ายต่างประเทศ แนะนำและส่งเสริมการปรับปรุงฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐาน GAP

(Good Agricultural Practices) หรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับโคเนื้อ เพื่อให้ได้โคเนื้อที่มีคุณภาพและมาตรฐานต่อไป

8) จากผลการศึกษาเป็นแนวทางให้ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ร่วมกับกองงานพระราชดำริ และกิจกรรมพิเศษ นำผลการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงระเบียบโครงการธนาคาร โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริให้เหมาะสม และพัฒนาสู่สภาวะการแข่งขันการค้าเสรีในปัจจุบัน ดังนี้

8.1) การจัดหาโคสาวที่มีสุขภาพแข็งแรง มีความสมบูรณ์พันธุ์ ให้เกษตรกรยืมเพื่อการผลิต รายละ 2 ตัว เพื่อสร้างความคุ้มค่าแก่การลงทุนเลี้ยงของเกษตรกร และสามารถแก้ปัญหาการคืนลูกสัตว์ตัวแรก แก่โครงการล่าช้า

8.2) เมื่อเกษตรกรโครงการ คืนลูกสัตว์ตัวแรกแล้ว สามารถได้รับมอบกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง ทันที ไม่ต้องรอรอบสัญญา 5 ปี ที่นานเกินไปทำให้เกษตรกรขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำฟาร์ม

8.3) การซื้อลูกตัวแรกของเกษตรกรตามโครงการ สามารถโอนเงินเข้าบัญชีโครงการธนาคาร โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กรมปศุสัตว์ สาขาราชเทวี ได้โดยตรง เพื่อแก้ปัญหาการนำส่งเงิน ต่อไป

8.4) เกษตรกรที่จะประสงค์เข้าร่วมโครงการ ธคก. จะต้องรวมตัวจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค โครงการ ธคก. ก่อนได้รับมอบโคโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาการผิดสัญญา และการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ได้ มีประสิทธิภาพขึ้น

8.5) เกษตรกรโครงการสามารถซื้อลูกตัวแรกได้ทั้งเพศผู้และเพศเมีย เพื่อเกษตรกรสามารถ ขยายฟาร์มได้เร็วขึ้น

6.2 ผลกระทบ

เมื่อมีการนำผลการศึกษารั้งนี้ ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคตามโครงการธนาคาร โค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม จะเกิด ประโยชน์ และส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) เกษตรกร ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านการเลี้ยงโคตามโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ อย่างเป็นระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค โครงการได้ ให้สามารถเลี้ยงโคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างรายได้ เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ในอาชีพต่อไป

2) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ได้ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรตามโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนดำเนินงานโครงการดังกล่าว รวมทั้ง ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล บรรลุผลสำเร็จต่อไป

3) หน่วยงานในสังกัดกรมปศุสัตว์ต่างๆ สามารถนำข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการ ธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ นำไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนา แก้ไขปัญหาได้อย่าง มีประสิทธิภาพต่อไป

4) กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ กรมปศุสัตว์ สามารถนำข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคตามโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ไปใช้ในการปรับปรุง

พัฒนาการดำเนินงานโครงการดังกล่าว และปรับแก้ไขระเบียบโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ให้เหมาะสมถูกต้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรโครงการต่อไป

7. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

1) ผู้วิจัยต้องมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายและยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในด้านการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกร องค์กร และสถาบันเกษตรกร เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้เกิดความมั่นคง และยั่งยืนทางอาชีพปศุสัตว์ของเกษตรกร

2) ผู้วิจัยต้องมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางด้านวิชาสถิติในการวางแผนคัดเลือกประชากรในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

3) ผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดและแบบสอบถาม รวมถึงนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในเนื้อหาผลงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง

4) ผู้วิจัยต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เพื่อนำไปออกแบบ ตรวจสอบ ทดสอบ วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เพื่อความเหมาะสมและถูกต้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และความน่าเชื่อถือ โดยการทดสอบนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเป้าหมาย หากมีข้อบกพร่องก็ดำเนินการแก้ไข ซึ่งต้องใช้เวลาประสานงานขอความร่วมมือกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการดังกล่าว

5) การดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากเกษตรกรเป้าหมายมีความยากและใช้เวลานาน เนื่องจากแบบสัมภาษณ์มีเนื้อหาที่ละเอียด ต้องอธิบายและสอบถามให้ชัดเจน ประกอบกับเกษตรกรโครงการ มีอยู่ทุกอำเภอของจังหวัดสระบุรี พื้นที่ห่างไกลกันมาก และจะต้องมีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ในพื้นที่และเกษตรกรโครงการฯ ซึ่งต้องขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ เพื่อนัดหมายเกษตรกรแจ้งลงพื้นที่รายฟาร์มเพื่อสัมภาษณ์ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต จิตวิทยา ด้านมนุษยสัมพันธ์กับเกษตรกรในลักษณะที่แตกต่างกัน ต้องสร้างบรรยากาศและสัมพันธภาพที่ดี เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจคำถาม ให้ความร่วมมือ จึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

6) ผู้วิจัยต้องมีความรู้ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกข้อมูล ตลอดจนการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์และการแปรผลข้อมูลด้วยสถิติ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมากให้ถูกต้อง แม่นยำ และความน่าเชื่อถือสูง เพื่อนำไปสรุปและอภิปรายผลของการศึกษาต่อไป

8. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

1) ปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเกษตรกรโครงการธนาคาร โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ มีกระจายอยู่ในพื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี ขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีมาก จะต้องกำหนดแผนการลงพื้นที่ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ และนัดหมายเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีข้อจำกัดด้านเวลา เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักด้านการเกษตร จะต้องดูแลผลผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรว่างไม่ตรงกัน แนวทางแก้ไข คือ การประสานนัดหมายเกษตรกรเป็นรายกลุ่ม และกลุ่มพื้นที่ใกล้เคียง ชี้แจงรายละเอียดแบบสัมภาษณ์ให้ชัดเจนและประโยชน์ของงานวิจัยให้เกษตรกรทราบ ใช้เวลาในการดำเนินงานให้กระชับ และอบรมเสริมสร้างความรู้ในด้านการเลี้ยงสัตว์เพิ่มเติม ในพื้นที่ของแต่ละอำเภอ จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนด

2) ปัญหาในการเก็บข้อมูล จะต้องลงพื้นที่เดินทางไปหาเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี ชี้แจงรายละเอียดแบบสัมภาษณ์ สอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร ซึ่งต้องมีความวิริยะอุตสาหะ ความอดทนสูง ในการดำเนินการดังกล่าว โดยได้กำหนดแนวทางแก้ไข ด้วยการวางแผนการเก็บข้อมูลและประสานเจ้าหน้าที่และอาสาปศุสัตว์ในพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์และนัดหมายเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

3) ปัญหาการให้ข้อมูลของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ อาจจะได้ข้อมูลบางส่วนที่แท้จริงทั้งหมด ด้วยสาเหตุที่ไม่อยากเปิดเผยหรือจำไม่ได้ แนวทางแก้ไขคือการอธิบายวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือตามโครงการให้แก่เกษตรกร ก่อให้เกิดรายได้ สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

9 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อมูลที่สามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกร กลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร นำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์ เพื่อพัฒนา ปรับปรุงการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการ โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

9.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัย

1) จากผลการศึกษา พบว่า สภาพความสมบูรณ์ของโคที่ได้รับมีสภาพปานกลาง สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดสระบุรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดหาแม่โคให้เกษตรกรตามโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ให้แม่โคมีสภาพสมบูรณ์แข็งแรง และมีความสมบูรณ์พันธุ์ ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกร ผลิตลูกโคตัวแรกได้ตามกำหนด และคืนลูกโคตัวแรกได้ตามระเบียบเงื่อนไขของโครงการ และทำให้เกษตรกร ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2) จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อโครงการคือ การชี้แจงรายละเอียดโครงการของ เจ้าหน้าที่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี จึงควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านระเบียบว่าด้วยโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และด้านการเลี้ยงและการจัดการโค แก่เกษตรกรโครงการ ก่อนที่จะได้รับสัตว์ไปเลี้ยง เพื่อแก้ปัญหาเกษตรกรผิดระเบียบเงื่อนไขสัญญา และปัญหาการจัดการเลี้ยงดูสัตว์ไม่ดี ผลผลิตตกต่ำ

3) จากผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีรายได้ระหว่างเข้าร่วมโครงการ จึงเห็นควรให้ กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษปรับเงื่อนไขโครงการ ให้สนับสนุนโครายละ 2 ตัว เพื่อให้เกษตรกร มีความคุ้มค่าในการเริ่มต้นทำฟาร์มเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม และการเลี้ยงโค 2 ตัว แม่โคจะแสดงความเป็นสัตว์ได้ชัดเจนขึ้น เกษตรกรสามารถจับสัตว์ได้และผสมพันธุ์ได้เร็วขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติมีผลต่อโครงการ ดังนั้น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ควรให้เกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการได้ ควรยื่นจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรก่อน เพื่อการติดตามการดำเนินงานในรูปแบบกลุ่มเกษตรกรจะบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น เกษตรกรผิดสัญญาโครงการ น้อยลง และเกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐสามารถส่งเสริมสนับสนุน ได้อย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น

5) จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติมีผลต่อโครงการอยู่ในระดับปานกลาง กรมปศุสัตว์ ควรมีการปรับระเบียบว่าด้วยโครงการธนาคาร โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานดำเนินงานตามโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ถูกกลโกงทางวินัย เช่น ให้เกษตรกรนำส่งเงินซื้อลูกตัวแรกเข้าบัญชีโครงการโดยตรงได้ โดยนำสลิปหลักฐานการโอนเงินให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามหนังสือตามขั้นตอนระเบียบโครงการต่อไป และการมอบกรรมสิทธิ์ให้แก่เกษตรกรเมื่อครบสัญญา 5 ปี นานเกินไป ส่งผลให้เกษตรกรขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำฟาร์ม ควรมอบกรรมสิทธิ์ให้เกษตรกรทันทีเมื่อคืนลูกสัตว์ตัวแรกตามสัญญาแล้ว

9.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยด้านเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ เพื่อจะได้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานและการจัดการเลี้ยงกระบือของเกษตรกร และจะได้ทราบถึงข้อมูลเกษตรกรโครงการได้อย่างครบถ้วนทั้งโคและกระบือ อีกทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปประกอบการจัดทำแผนโครงการ หรือกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการผลิตโคกระบือ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

2) การศึกษาครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำรินั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตไปยังเกษตรกรผู้เลี้ยงโคกระบือทั้งจังหวัด เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพการผลิตโคกระบือของเกษตรกรของจังหวัดสระบุรีทั้งหมด

10. การเผยแพร่ผลงาน

เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2568

<https://pvlo-sbr.dld.go.th/webnew/index.php/th/2019-03-22-02-57-48>

11. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน

- 1) นายรักษธรรณ พงษ์แก้ว นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ สัดส่วนผลงาน 80 %
- 2) นายเฉลิมพล ปฏิพันธ์ นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ สัดส่วนผลงาน 20 %

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นายรักษธรรณ พงษ์แก้ว)

ตำแหน่ง นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ

ผู้ขอประเมิน

วันที่.....

ขอรับรองว่าสัดส่วนการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
1. นายรักษธรรณ พงษ์แก้ว	
2. นายเฉลิมพล ปฏิพันธ์	

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)

(นายทรงพล บุญธรรม)

ตำแหน่ง ปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี

ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

วันที่.....

(ลงชื่อ)

(.....)

ตำแหน่ง

ผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไป

วันที่.....

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. 2556. ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.2556. กองงานพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมปศุสัตว์.
- กรมปศุสัตว์. 2566. สถิติสัตว์ : ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายจังหวัดปีงบประมาณ 2566. แหล่งที่มา : <http://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th>. [15 มิถุนายน 2567].
- กรมปศุสัตว์. 2567. ผลการปฏิบัติงาน กองงานพระราชดำริและกิจการพิเศษ ปีงบประมาณ 2567. แหล่งที่มา : <https://royal.dld.go.th/webnew/index.php/th>. [28 กันยายน 2567].
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2560. คู่มือการติดตามและประเมินผลโครงการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. 2561. ธนาคารสินค้าเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561. กรมส่งเสริมสหกรณ์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมปศุสัตว์. 2566. คู่มือปฏิบัติงานโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566. กองงานพระราชดำริและกิจการพิเศษ, กรมปศุสัตว์.
- จันทร์เพ็ญ ภูผาเดิน และหญิง แก้วเกิด. 2561. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม โครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในจังหวัดบึงกาฬ. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดบึงกาฬ.
- จันทร์เพ็ญ ภูผาเดิน และหญิง ขอนาคกลาง. 2567. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงสัตว์ของอาสาปศุสัตว์ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโค - กระบือแก่อสาปศุสัตว์ ภายใต้โครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต 4. สำนักงานปศุสัตว์เขต 4.
- จำลอง โพธิ์บุญ. 2547. การบริหารโครงการสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ. 2551. โคพื้นเมืองจากวิถีรากหญ้าสู่เนื้อทางเลือก. วารสารไทยควาบอยแมกกาซีน.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2560. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. สุวีริยาสาส์น, กรุงเทพฯ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2551. คู่มือการวิจัย การเขียนรายงาน การวิจัยและวิทยานิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 9. จามจุรีโปรดักท์, กรุงเทพฯ.
- ผกามาส รุ่งเรือง. 2554. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ.2555.
- พิสนุ พองศรี. 2549. การประเมินทางการศึกษา:แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เทียมฟ้า, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ราชศักดิ์ ช่วยชูวงศ์. 2544. การผลิตโค-กระบือเนื้อ.เอกสารคำสอนวิชาการผลิตสัตว์เบื้องต้น.คณะสัตวศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.
- รุ่งวันต์ เพ็งสุพรรณ และสุนิสา แป้นงาม. 2561. การบริหารจัดการโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษาพื้นที่บ้านน้ำสิงห์เหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลท่าปลา
อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุตรดิตถ์, จังหวัดอุตรดิตถ์.
- สว่าง อังกูโรและผดุง สุตะชะ. 2532. การเลี้ยงโคเนื้อ.กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด.
- สุระพงษ์ ศรีปิยะพันธุ์. 2550. การศึกษาปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขการดำเนินงานโครงการธนาคาร
โค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุวิมล ตีรกานันท์. 2550. การประเมินโครงการ แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 7. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. ระเบียบการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 12.บริษัทเฟื่องฟ้าปรินต์,
กรุงเทพฯ
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2547. การประเมินโครงการ:หลักการและการประยุกต์. เฟื่องฟ้า, กรุงเทพฯ.
- สุเทพ สุขผล และรังสิมันต์ พุ่มทอง. 2564. การศึกษาโครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชที่ไม่เหมาะสม
เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการธนาคาร - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่
ปศุสัตว์เขต 5. สำนักงานปศุสัตว์เขต 5, จังหวัดเชียงใหม่.
- ยอดชาย ทองไทยนันท์ ไพโรจน์ ศิริสม สว่าง อังกูโร และจารุวัฒน์ นุตเดชานันท์. 2548. การเลี้ยงโคเนื้อ.
กรุงเทพมหานคร.
- อิทธิพัทธ์ จำรัสบุญศิริ และเจียมจิตต์ เต็มอัมขันธ์. 2564. ปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อการเลี้ยงสัตว์
ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการธนาคารโค - กระบือ เพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่
ปศุสัตว์เขต 4. สำนักงานปศุสัตว์เขต 4, จังหวัดขอนแก่น.
- Taro Yamane. 1973. Statistics, An introductory analysis. New York : Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร

ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

รักธรรม พงษ์แก้ว^{1/} เฉลิมพล ปฏิพันธ์^{2/}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการ จำนวน 168 ราย ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และอธิบายผลการศึกษาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 57.16 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร เฉลี่ย 5.71 ไร่ และมีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.33 คน มีรายได้ในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 75,791.67 บาท โดยเป็นรายได้จากการเลี้ยงโค เฉลี่ย 32,988.10 บาท มีแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค เฉลี่ย 1.46 คน และเป็นแรงงานในครัวเรือน ส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัวในการลงทุนทำฟาร์ม ร้อยละ 70.79 มีรูปแบบการเลี้ยงแบบขังคอกและปล่อยแทะเล็ม ร้อยละ 75.00 และได้รับโคตามโครงการธคก.จากส่วนกลาง ร้อยละ 91.07 โคที่ได้รับมีสภาพปานกลาง ร้อยละ 43.45 รองลงมา มีสภาพสมบูรณ์แข็งแรง ร้อยละ 38.69 และเป็นโคสาว ร้อยละ 95.24 ทำฟาร์มโดยใช้ที่ดินของตนเอง ร้อยละ 49.40 และใช้หญ้าสดในการเลี้ยงโค ร้อยละ 46.43 โรคที่พบคือโรคพยาธิ ร้อยละ 34.74 ส่วนใหญ่ไม่ได้ปลูกพืชอาหารสัตว์ ร้อยละ 74.07 มีการสำรองฟางอัดฟ่อน ร้อยละ 95.42 และให้แร่ธาตุก้อนเสริม ร้อยละ 70.24 ถ่ายพยาธิโค ร้อยละ 59.52 ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ร้อยละ 100 ผสมพันธุ์โดยวิธีผสมเทียม ร้อยละ 45.83 ติดต่อให้เจ้าหน้าที่มารักษาโคป่วย ร้อยละ 80.95 ส่วนใหญ่ได้รับความรู้การเลี้ยงโคจากเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 49.51 โคที่ได้รับจากโครงการไม่มีป่วยตาย ร้อยละ 98.81 โคโครงการให้ลูกเกิดแล้ว ร้อยละ 97.02 เฉลี่ย 1.68 ตัว และส่งคืนลูกตัวแรกให้โครงการแล้ว ร้อยละ 66.07 และมีราคาจำหน่ายลูกตัวแรกเพศผู้ เฉลี่ย 10,305.41 บาท ได้รับมอบกรรมสิทธิ์จากโครงการแล้ว ร้อยละ 86.90 ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.94 โดยปัจจัยที่มีผลต่อโครงการมากที่สุดคือ ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโค ปัจจัยสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร และด้านกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติตามโครงการ อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน ค่าเฉลี่ย 3.11, 2.76 และ 2.75 ตามลำดับ

คำสำคัญ: โคเนื้อ สภาพการเลี้ยง โอกาส จังหวัดสระบุรี

^{1/}สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี 18000

^{2/}สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลพบุรี ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี 15000

ภาคผนวก ข
กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ ปศุสัตว์อำเภอ(ทุกอำเภอ) สังกัดสำนักงาน ปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี ตลอดจนหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก พร้อมด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี ที่ได้เสียสละเวลาให้ข้อมูลและตอบสัมภาษณ์ อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ให้การศึกษานี้มีความชัดเจนและครบถ้วน

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอมอบเพื่อบูชาพระคุณแด่บุพการี ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านด้วย เทอญ

รักธรรม พงษ์แก้ว

เมษายน 2568

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคของเกษตรกรโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร
ตามพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ 4. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ☐ 5. อนุปริญญา/ปวส. ☐ 6.ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
4. อาชีพหลัก.....
5. อาชีพรอง.....
6. พื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวน.....ไร่
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน.....คน
8. รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา จำนวน.....บาท
9. รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ(บาท/ปี) จำนวน.....บาท

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มโคของเกษตรกร

1. จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโค.....คน
2. ประเภทของแรงงาน
☐ ในครัวเรือน ☐ จ้างแรงงานเป็นครั้งคราว
☐ จ้างแรงงานเป็นประจำ
3. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ ทุนส่วนตัว ☐ เงินกู้สหกรณ์การเกษตร
☐ เงินกู้ ธนาคาร ธกส. ☐ ธนาคารพาณิชย์ อื่นๆ
☐ แหล่งอื่นๆ (ระบุ).....
4. รูปแบบการเลี้ยงโคในโครงการ
☐ 1. ซังคอกตัดหญ้าให้กินและปล่อยแทะเล็ม
☐ 2. ปล่อยแทะเล็มอย่างเดียว (ไล่เลี้ยง)
☐ 3. ซังคอกและตัดหญ้าให้กิน
5. แหล่งที่มาของโคที่ได้รับตามโครงการ ธคก.
☐ 1. รับจากส่วนกลาง ☐ 2. จัดซื้อในพื้นที่
☐ 3. ขยายจากลูกตัวที่ 1 ☐ 4. อื่นๆ (ระบุ).....

6. สภาพของโคโครงการธคก.ที่ได้รับ

- ☐ 1. สมบูรณ์/แข็งแรงดี ☐ 2. สภาพปานกลาง ☐ 3. ผอม/ทรุดโทรม

7. ประเภทโคที่ได้รับ ☐ 1. โคสาว ☐ 2. โคท้อง ☐ 3. โคลูกติด

8. ที่ดินที่ใช้เลี้ยงโค

- ☐ 1. ที่ดินของตนเอง ☐ 2. ที่ดินของญาติ
☐ 3. ที่ดินเช่า ☐ 4. ที่ดินของตนเองและเช่าเพิ่ม

9. อาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคในฟาร์ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ หญ้าสด ☐ หญ้าสดและฟางข้าว
☐ หญ้าสดและหญ้าแห้ง ☐ หญ้าสด หญ้าแห้งและฟางข้าว

10. โรคที่พบในฟาร์ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ โรคปากและเท้าเปื่อย ☐ โรคไข้สามวัน ☐ ไม่พบโรค
☐ โรคพยาธิ ☐ ท้องอืด ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

11. ชนิดของพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก

- ☐ ไม่ได้ปลูก(ไล่เลี้ยงหญ้าธรรมชาติ)

11.1 ปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน.....ไร่

- 1) หญ้ารูซี่ จำนวน.....ไร่ 2) หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 จำนวน.....ไร่
3) หญ้าแพงโกล่า จำนวน.....ไร่ 4) หญ้ากินนีสีม่วง จำนวน.....ไร่
5) ถั่วอาหารสัตว์ จำนวน.....ไร่ 6) อื่นๆ (ระบุ).....จำนวน.....ไร่

12. การสำรองอาหารหยาบ

- ☐ 1. เก็บฟางอัดฟ่อน ☐ 2. หญ้าหมัก
☐ 3. ไม่มีการสำรองอาหารสัตว์ ☐ 4. อื่นๆ (ระบุ).....

13. การให้แร่ธาตุก่อนเสริม

- ☐ 1. มีก่อนแร่ธาตุเสริม ☐ 2. ไม่มี

14. การถ่ายพยาธิโค ☐ 1. มีการถ่ายพยาธิ ☐ 2. ไม่มี

15. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย

- ☐ 1. มีการฉีดวัคซีน ☐ 2. ไม่มี

16. การผสมพันธุ์โคในฟาร์ม

- ☐ 1. ผสมเทียม ☐ 2. พ่อพันธุ์ ☐ 3. ใช้ทั้งพ่อพันธุ์และวิธีการผสมเทียม

17. การรักษาโรคโคในฟาร์ม

- ☐ 1. รักษาเอง ☐ 2. สัตวแพทย์เอกชน ☐ 3. เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์

18. แหล่งความรู้ด้านการเลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. เอกสาร แผ่นพับ คู่มือ ☐ 2. อินเทอร์เน็ต
☐ 3. การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ☐ 4. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ☐ 5. แหล่งอื่นๆ (ระบุ).....

19. ฟาร์มท่านได้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเลี้ยงโคหรือไม่

- ☐ 1. เป็นศูนย์เครือข่าย ศพก.ด้านปศุสัตว์ , ฟาร์มต้นแบบ , แหล่งเรียนรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์
☐ 2. ไม่ได้เป็นแหล่งเรียนรู้

20. ท่านมีประสบการณ์เลี้ยงโคมาแล้ว.....ปี

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดโคของโครงการ

1. การกำหนดราคาจำหน่ายโค

- ☐ 1. กำหนดราคาขายตัวเอง ☐ 2. พ่อค้ากำหนดราคาโค ☐ 3. อื่นๆ(ระบุ).....

2. โคที่ได้รับจากโครงการ ธคก.มีป่วย/ตาย หรือไม่

- ☐ มี ☐ ไม่มี

3. จำนวนโคจากโครงการ ธคก.ที่คงเหลือในปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น.....ตัว ได้แก่

- ☐ แม่โค จำนวน.....ตัว ลูกโค จำนวน.....ตัว (มูลค่า.....บาท)

4. จำนวนลูกโคในโครงการ ธคก.

- 4.1 ลูกโค ตัวที่ 1 จำนวน.....ตัว ☐ เพศเมีย จำนวน.....ตัว ☐ เพศผู้ จำนวน.....ตัว

รวมทั้งสิ้น ☐ เพศเมีย จำนวน.....ตัว ☐ เพศผู้ จำนวน.....ตัว

5. การส่งคืนลูกโค ตัวที่ 1

5.1 ลูกตัวที่ 1 เพศเมีย จำนวน.....ตัว คิดเป็นมูลค่า.....บาท

5.2 ลูกตัวที่ 1 เพศผู้ จำนวน.....ตัว คิดเป็นมูลค่า.....บาท

6. ท่านได้รับมอบกรรมสิทธิ์แม่โค-กระบือ จากโครงการธนาคารโค-กระบือฯ หรือยัง

- ☐ ยังไม่ได้รับ ☐ ได้รับแล้ว

7. รายได้จากการจำหน่ายสัตว์ ระหว่างเข้าร่วมโครงการฯ

- ☐ ไม่มีรายได้

☐ มีรายได้ จำนวน.....บาท

8. ค่าใช้จ่ายในฟาร์ม ระหว่างเข้าร่วมโครงการธนาคารโค-กระบือฯ

8.1 ค่าสร้างโรงเรือนและปรับปรุงโรงเรือน เป็นเงิน.....บาท

8.2 ค่าจัดการแปลงหญ้าและสำรองอาหารสัตว์ เป็นเงิน.....บาท

8.3 ค่าเวชภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพโค เป็นเงิน.....บาท

8.4 ค่าแรงงาน เป็นเงิน.....บาท

8.5 อื่นๆ (ระบุ)..... เป็นเงิน.....บาท

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการ ธคก.

คำชี้แจง : กรุณาตอบคำถามทุกข้อ โดยเติมข้อความหรือตัวเลขในช่องว่างหรือใส่เครื่องหมาย

☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลตามความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ระดับ 5=มากที่สุด ระดับ 4=มาก ระดับ 3=ปานกลาง ระดับ 2=น้อย ระดับ 1=น้อยสุดถึงไม่มี

ประเด็น	ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการธคก.				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ปัจจัยด้านสภาพพื้นฐานทางครอบครัวของเกษตรกร					
1.1 สมาชิกในครอบครัวไม่สนับสนุน					
1.2 ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง					
1.3 ขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงสัตว์					
1.4 ไม่มีทายาทในการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงสัตว์					
1.5 มีภาระหนี้สินมาก					
2.ปัจจัยด้านการสนับสนุนเกษตรกรผู้เลี้ยงโค					
2.1 ทำเลที่ตั้งฟาร์มไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์					
2.2 สุขภาพแม่โคที่ได้รับมีความสมบูรณ์					
2.3 ขาดแคลนเวชภัณฑ์ เช่น ยาถ่ายพยาธิ ยาบำรุง					
2.4 ขาดแคลนอาหารหยาบคุณภาพดี ไม่เพียงพอ					
2.5 อาหารข้น มีราคาแพง					
2.6 ราคาโคตกต่ำ ไม่สามารถกำหนดราคาได้					
2.7 ขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงโค					
2.8 ขาดเงินทุน สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ					
2.9 การติดต่อเจ้าหน้าที่ในการผสมเทียม					
3.ปัจจัยด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติของโครงการ ธคก.					
3.1 การชี้แจงรายละเอียดโครงการของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์					
3.2 ระเบียบข้อบังคับมีมากเกินไป					
3.3 ระเบียบการสมัครเข้าร่วมโครงการยุ่งยาก					
3.4 ผู้นำหมู่บ้านไม่ให้ความสำคัญกับโครงการ					
3.5 เจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานติดตาม					
3.6 ขั้นตอนการคืนลูกตัวแรกมีความยุ่งยาก					
3.7 สัญญาเืม 5 ปี นานเกินไป					

ประเด็น	ปัจจัยที่มีผลต่อโครงการรคก.				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.ปัจจัยด้านการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร					
4.1 สามารถดูแลสุขภาพโคได้ด้วยตนเอง					
4.2 สามารถผสมเทียมโคได้ด้วยตนเอง					
4.3 สามารถใช้แรงงานในครัวเรือนในการเลี้ยง					
4.4 สามารถนำมูลโคมาใช้เป็นปุ๋ย					
4.5 สามารถรวมกลุ่มและกำหนดราคาขายได้					

ตอนที่ 5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณมากครับ

ภาคผนวก ค

ภาพการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์งานวิจัยส่วนหนึ่ง จากเกษตรกรที่มาร่วมงานโครงการอบรมสิทธิและ
 ไร่ชีวิตโค - กระบือ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
 เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 จังหวัดสระบุรี

ภาคผนวก ง

ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยโครงการธนาคารโค - กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ.2556

ระเบียบกรมปศุสัตว์

ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

พ.ศ. ๒๕๕๖

ตามที่กรมปศุสัตว์ได้รับเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้รับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และรับบริจาคโค-กระบือ จากผู้มีจิตศรัทธาสำหรับให้บริการแก่เกษตรกร นั้น

เพื่อให้การดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นไปตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกร อธิบดีกรมปศุสัตว์จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๕๖”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๔๗

(๒) ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

(๓) ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการดำเนินการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๖

ข้อ ๔ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับแก่หน่วยงานในสังกัดกรมปศุสัตว์

บรรดาระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

“ชคก.” หมายความว่า ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

“โครงการ” หมายความว่า โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

“คณะกรรมการบริหาร” หมายความว่า คณะกรรมการบริหารโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

“ลูกจ้าง” หมายความว่า ลูกจ้างรายเดือน ซึ่งปฏิบัติงานตามโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

“ลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรก” ให้หมายความรวมถึงลูกแฝดหรือลูกที่ติดมากับแม่โคหรือแม่กระบือที่ให้นมเพื่อการผลิต

ข้อ ๖ ให้อธิบดีกรมปศุสัตว์รักษาการตามระเบียบนี้

หมวด ๑ คณะกรรมการบริหาร

ข้อ ๗ ให้มีคณะกรรมการบริหารโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ประกอบด้วย อธิบดีกรมปศุสัตว์ เป็นประธานกรรมการ กับกรรมการอื่นซึ่งอธิบดีกรมปศุสัตว์แต่งตั้งตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยให้หัวหน้าฝ่ายโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ เป็นกรรมการและเลขานุการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ กองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ จำนวนหนึ่งคน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน กองคลัง จำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๘ คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) บริหารโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามแนวพระราชดำริ

(๒) ควบคุม กำกับดูแล และแก้ไขปัญหาอุปสรรคของโครงการ ให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

(๓) พิจารณาระเบียบข้อบังคับของโครงการ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันตลอดจนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการขยายการให้บริการแก่เกษตรกรผู้ยากจนให้มากขึ้น

(๔) รับผิดชอบการดำเนินการของโครงการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของสำนัก/ศูนย์/กองต่าง ๆ ตามความจำเป็นโดยให้เลขานุการคณะกรรมการเป็นผู้ประสานงาน

(๕) อนุมัติการจ่ายเงินของโครงการ เพื่อการดำเนินกิจการของโครงการ หรือที่เกี่ยวข้องกับโครงการตามพระราชดำริ ยกเว้นในวงเงินไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท อยู่ในอำนาจของประธานกรรมการ หรือผู้ซึ่งประธานกรรมการมอบหมาย

(๖) เรื่องเกี่ยวกับการให้บริการโค-กระบือ ตามที่อธิบดีกรมปศุสัตว์มอบหมาย

หมวด ๒ การให้บริการ

ข้อ ๙ การให้บริการโคหรือกระบือของ ธคก. มี ๕ วิธี ดังนี้

- (๑) การให้ยืมเพื่อการผลิต
- (๒) การให้เช่าซื้อ
- (๓) การให้ยืมพ่อพันธุ์
- (๔) การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน
- (๕) การให้บริการอื่น

ทั้งนี้ การให้บริการตามข้อ ๙ (๑), (๒), (๓) และ (๔) ให้บริการแก่เกษตรกรรายละ ๑ ตัว ส่วนการให้บริการตาม (๕) ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการบริหารเห็นสมควร

ข้อ ๑๐ การให้ยืมเพื่อการผลิต หมายความว่า การให้เกษตรกรผู้ยากจนยืมแม่โคหรือแม่กระบือของ ธคก. โดยมีเงื่อนไขว่าเมื่อลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกมีอายุครบ ๑๘ เดือนแล้ว ให้เกษตรกรผู้ยืมส่งลูกโคหรือลูกกระบือนั้นคืน ธคก. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นหรือจำหน่ายเพื่อนำเงินส่ง ธคก. ส่วนลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในลำดับถัดไป จะตกเป็นของเกษตรกรผู้ยืม

/เมื่อสัญญายืม...

เมื่อสัญญาอายุ มีอายุครบ ๕ ปี ให้แม่โคหรือแม่กระบือดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้ยืม พร้อมลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดใหม่ในลำดับที่ ๒, ๓, ๔, ... หากเกษตรกรผู้ยืมทำสัญญาอายุแม่โคหรือแม่กระบือไป ๓ ปีแล้ว ไม่มีลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกซึ่งต้องคืนแก่ ธกส. ธกส.จะถอนการให้ยืมและเกษตรกรผู้ยืมจะต้องนำแม่โคหรือแม่กระบือที่ยืมดังกล่าวคืนส่งคืน ธกส. เพื่อให้ปศุสัตว์จังหวัดนำไปให้บริการแก่เกษตรกรรายอื่นต่อไป เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความบกพร่องทางระบบสืบพันธุ์ของแม่โคหรือแม่กระบือ ไม่ใช่เป็นความบกพร่องที่เกิดจากเกษตรกรผู้ยืม ให้ทดแทนแม่โคหรือแม่กระบือให้เกษตรกรผู้ยืม และทำสัญญาใหม่

หากเกษตรกรผู้ยืมตามวรรคก่อน ยืมแม่โคหรือแม่กระบือไป และแม่โคหรือแม่กระบืออยู่ระหว่างการตั้งท้องในระยะเวลาครบกำหนด ๓ ปี ธกส. อนุมัติให้เกษตรกรยืมตามสัญญาต่อไป หรือหากเกษตรกรผู้ยืมได้ลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดตัวแรก ต่อมาลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกนั้นตายหรือสูญหายก่อนครบกำหนดส่งคืน ธกส. ให้เกษตรกรผู้ยืมนำลูกโคหรือลูกกระบือที่เกิดลำดับถัดไป เมื่อมีอายุครบ ๑๘ เดือนนำส่ง ธกส. แทนลูกโคหรือลูกกระบือตัวแรกที่ตายหรือสูญหายนั้น

ข้อ ๑๑ การให้เช่าซื้อ หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าซื้อโคหรือกระบือของ ธกส. โดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าซื้อให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา ดังนี้

(๑) โคเนื้อหรือกระบือ ให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา ๓ ปี โดยผ่อนชำระในปีที่ ๑ ร้อยละ ๔๐ ของราคาโคเนื้อหรือกระบือ ปีที่ ๒ ร้อยละ ๓๐ ของราคาโคเนื้อหรือกระบือ และปีที่ ๓ ชำระค่าเช่าซื้อที่เหลือทั้งหมด

(๒) โคนมให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในระยะเวลา ๕ ปี โดยผ่อนชำระในแต่ละปีไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของราคาโคนม

ในระหว่างการชำระค่าเช่าซื้อโคเนื้อ โคนม หรือกระบือ หากมีลูกสัตว์เกิดให้ถือว่าลูกสัตว์นั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรผู้เช่าซื้อ

ข้อ ๑๒ การให้ยืมพ่อพันธุ์ หมายความว่า การให้เกษตรกรยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือของ ธกส. โดยมีเงื่อนไขว่า จะให้ยืมพ่อพันธุ์โคหรือพ่อพันธุ์กระบือในหมู่บ้าน ที่มีแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือของ ธกส. ไม่ต่ำกว่า ๕๐ ตัว โดยให้เกษตรกรที่ได้รับบริการแม่พันธุ์โคหรือแม่พันธุ์กระบือคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ และให้บริการผสมพันธุ์แก่แม่โคหรือแม่กระบือของ ธกส. ในหมู่บ้าน

ข้อ ๑๓ การให้เช่าเพื่อใช้แรงงาน หมายความว่า การให้เกษตรกรเช่าโคหรือกระบือเพศผู้เพื่อใช้แรงงานโดยเกษตรกรจะต้องชำระค่าเช่าโคหรือกระบือตัวละ ๓๐๐ บาทต่อปี

ข้อ ๑๔ การให้บริการอื่น ๆ หมายความว่า การให้บริการเกี่ยวกับโคหรือกระบือแก่เกษตรกรนอกเหนือจากวิธีการที่ระบุไว้ในข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑ ข้อ ๑๒ และข้อ ๑๓ ซึ่งปศุสัตว์จังหวัดและ ธกส. ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้บริการเป็นกรณีพิเศษ เช่น การขอซื้อโคหรือกระบือของ ธกส. การให้บริการโคหรือกระบือแก่เกษตรกรมากกว่าร้อยละ ๑ ตัว เป็นต้น

ข้อ ๑๕ คุณสมบัติของเกษตรกรที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจาก ธกส. มีดังนี้

(๑) มีสัญชาติไทยและมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์
(๒) มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์
(๓) มีฐานะยากจน โดยมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ จปฐ. ๑ ฉบับที่เป็นปัจจุบันของกรมการพัฒนาชุมชน แต่หากเกษตรกรมีรายได้เกินเกณฑ์ จปฐ. ๑ ฉบับที่เป็นปัจจุบัน ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการชุมชนรับรองว่าสมควรได้รับการช่วยเหลือ

(๔) มีความประพฤติดีและยินดีให้ความร่วมมือกับทางราชการ

(๕) ไม่เคยได้รับการโคหรือกระบือจากโครงการอื่นมาก่อน

(๖) มีความเหมาะสมและความสามารถที่จะเลี้ยงโคหรือกระบือได้

/ข้อ ๑๖ ให้เกษตรกร...

ข้อ ๑๖ ให้เกษตรกรผู้มีความประสงค์จะขอรับบริการกรอกแบบฟอร์มตามที่ ธกส. กำหนดเพื่อแสดงความจำนงในการขอรับบริการ โดยมีผู้รับรองคุณสมบัติตามข้อ ๑๕ ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน และปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่ พร้อมหลักฐานรับรองรายได้จากกรมการพัฒนาชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/กิ่งอำเภอ) แนบ แล้วส่งแบบแสดงความจำนงให้ปศุสัตว์จังหวัด

ให้ปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน ๓ คน ทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบ และคัดเลือกเกษตรกรที่แจ้งความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการและมีคุณสมบัติตามข้อ ๑๕ พร้อมรับรอง คุณสมบัติของเกษตรกรดังกล่าว เสนอต่อปศุสัตว์เขตพิจารณาขึ้นทูลเกล้าฯ ความเหมาะสมแล้ว นำเสนอ ธกส. พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

ข้อ ๑๗ ให้เกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกตามข้อ ๑๖ ทำสัญญากับกรมปศุสัตว์ตามแบบพิมพ์ ที่กำหนดไว้ท้ายระเบียบนี้ โดยให้ปศุสัตว์จังหวัดเป็นผู้มีอำนาจลงนามในสัญญาแทนกรมปศุสัตว์และต้องมี ผู้ค้ำประกันสัญญาโดยเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลที่เชื่อถือได้ในท้องถิ่น

ทั้งนี้ ผู้ค้ำประกันตามวรรคก่อนสามารถค้ำประกันได้ไม่เกิน ๓ สัญญา

ข้อ ๑๘ การจัดทำสัญญาให้บริการตามข้อ ๑๗ ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจัดทำ สัญญาับเกษตรกรเป็นจำนวน ๒ ชุด มอบให้เกษตรกรหรือผู้ค้ำประกัน จำนวน ๑ ชุด และเก็บรักษา ไว้ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด จำนวน ๑ ชุด

ข้อ ๑๙ ในกรณีผู้ทำสัญญาถึงแก่กรรมไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม ให้สิทธิหน้าที่และความ รับผิดชอบตามสัญญาตกทอดแก่ทายาทโดยชอบด้วยกฎหมาย และให้คณะกรรมการที่มีหน้าที่พิจารณา คัดเลือกเกษตรกรผู้มีความประสงค์ตาม ข้อ ๑๕ และดำเนินการตามข้อ ๑๖ และข้อ ๑๗ โดยอนุโลม

ข้อ ๒๐ กรณีลูกโคหรือลูกกระบือ ที่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ ธกส. ให้ปศุสัตว์เขตมีอำนาจ ในการอนุมัติดำเนินการตามข้อ ๙ (๑), (๒), (๓) และ (๔) แล้วแต่กรณี โดยให้ปฏิบัติตาม ข้อ ๑๖ ข้อ ๑๗ ข้อ ๑๘ และข้อ ๑๙ โดยอนุโลม

หมวด ๓

การควบคุมและติดตาม

ข้อ ๒๑ ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากปศุสัตว์จังหวัด จัดทำทะเบียนสัตว์ของ ธกส. ที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบนั้น ๆ และติดตามดูแลสุขภาพโค-กระบือ โดย สม่าเสมอรวมทั้งการดำเนินการป้องกันโรคสัตว์ตามระยะเวลาที่จำเป็น

ค่าใช้จ่ายและค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้จ่ายในการติดตามดูแลโค-กระบือของ ธกส. ให้ใช้ จากงบประมาณปกติ หากโค-กระบือของ ธกส. ในพื้นที่รับผิดชอบมีเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องขอรับการ สนับสนุนเพิ่มเติม ให้ทำประมาณการขอรับการสนับสนุนจาก ธกส. กรมปศุสัตว์ ได้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย โดยให้แจ้งงบประมาณค่าใช้จ่ายดังกล่าวตามปกติที่มีด้วย

ข้อ ๒๒ ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจัดทำทะเบียนสัตว์ของ ธกส. ที่อยู่ในจังหวัดนั้น

ข้อ ๒๓ ให้ปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลการดำเนินงานและ ทะเบียนสัตว์ จำนวน ๓ คน

คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามวรรคก่อน ให้มีหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานและ ทะเบียนสัตว์ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และรายงานต่อสำนักงานปศุสัตว์เขต ตามกำหนดระยะเวลาที่ กรมปศุสัตว์กำหนด

/ข้อ ๒๔ ให้หน่วยงาน...

ข้อ ๒๔ ให้นำหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ที่มีสัตว์ของโครงการ ธคก. แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลการดำเนินงานและทะเบียนสัตว์ จำนวน ๓ คน

คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามวรรคก่อน ให้มีหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานและทะเบียนสัตว์ภายในหน่วยงาน และรายงานต่อสำนักงานปศุสัตว์เขต ตามกำหนดระยะเวลาที่กรมปศุสัตว์กำหนด

ข้อ ๒๕ การดูแลสุขภาพ กำจัดพยาธิ และรักษาพยาบาลโคหรือกระบือ ของ ธคก. ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ใช้เวชภัณฑ์และยากำจัดพยาธิจากงานบริการรักษาโรคสัตว์ หรือโครงการอื่น ดำเนินการ แต่ถ้าไม่มีหรือไม่เพียงพอ ให้ทำประมาณการขอรับการสนับสนุนจาก ธคก. กรมปศุสัตว์เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย โดยให้แจ้งจำนวนโค-กระบือและปริมาณที่ต้องการด้วย ทั้งนี้ ให้มีการกำจัดพยาธิในโคและกระบือของ ธคก. ปีละ ๒ ครั้ง

ข้อ ๒๖ ให้ฝ่ายเลขานุการในคณะกรรมการบริหารมีหน้าที่ติดตามและตรวจสอบทะเบียนสัตว์ของ ธคก. ในพื้นที่โดยสม่ำเสมอ แล้วรายงานผลให้คณะกรรมการบริหารทราบ

ข้อ ๒๗ ให้สำนักงานปศุสัตว์เขตติดตามและดูแลการปฏิบัติงาน ธคก. ของจังหวัดและหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ที่มีสัตว์ ธคก. ในพื้นที่รับผิดชอบและเร่งรัดการรายงานผลดำเนินงาน การจัดทำและตรวจสอบทะเบียนสัตว์ ให้ตรงตามกำหนดระยะเวลาและรายงานให้กรมปศุสัตว์ทราบ ตลอดจนปฏิบัติงานอื่นอันก่อประโยชน์แก่ ธคก. ด้วย

หมวด ๔ การขอจำหน่ายสัตว์

ข้อ ๒๘ การขอจำหน่ายสัตว์ซึ่งตายหรือสูญหายออกจากทะเบียนสัตว์ของ ธคก. ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการ จำนวน ๓ คน เพื่อพิจารณาขออนุมัติจำหน่ายสัตว์จาก ธคก. กรมปศุสัตว์

ข้อ ๒๙ ในกรณีโคหรือกระบือของ ธคก. กรมปศุสัตว์ตาย

(๑) ให้ปศุสัตว์จังหวัดแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดำเนินการชันสูตรซาก โดยจัดทำใบชันสูตรซากว่าตายด้วยสาเหตุใด แล้วดำเนินการจำหน่ายซากหรือจำหน่ายหนัง หากซากไม่เหมาะสมที่จะให้บริโภคหรือไม่ได้จำหน่ายหนัง ให้ชี้แจงเหตุผลและระบุด้วยว่าทำลายซากโดยวิธีใด

(๒) ให้คณะกรรมการตามข้อ ๒๘ สอบสวนข้อเท็จจริงว่าโค-กระบือตายเนื่องจากเหตุสุดิวสัยหรือความประมาทของเกษตรกร

(๓) ให้ปศุสัตว์จังหวัด หรือหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบสัตว์ของ ธคก. จัดส่งใบชันสูตรซาก สำเนาใบส่งเงินค่าจำหน่ายซากหรือจำหน่ายหนัง เงินค่าชดเชยความเสียหายหากเกิดจากความประมาท และบันทึกของคณะกรรมการสอบสวนไปยังปศุสัตว์เขตภายใน ๓๐ วัน เพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติจำหน่ายบัญชี เมื่อปศุสัตว์เขตอนุมัติแล้วต้องรายงานผลให้ ธคก. กรมปศุสัตว์ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ ๓๐ ในกรณีโค หรือ กระบือ ของ ธคก. กรมปศุสัตว์ สูญหาย

(๑) ให้เกษตรกรแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ แล้วคัดสำเนาบันทึกแจ้งความส่งปศุสัตว์จังหวัด เพื่อแจ้งสำนักงานปศุสัตว์เขต โดยให้รายงานผลการติดตามทุกระยะอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง เป็นเวลา ๖ เดือน

(๒) ให้คณะกรรมการตามข้อ ๒๘ สอบสวนข้อเท็จจริงว่า โค-กระบือสูญหายเนื่องจากเหตุสุดิวสัยหรือความประมาทของเกษตรกร

/(๓) ให้จัดส่งบันทึก...

(๓) ให้จัดส่งบันทึกคณะกรรมการสอบสวน สำเนาใบนำส่งเงินค่าชดเชยความเสียหายหากเกิดจากความประมาทของเกษตรกร ไปยังปศุสัตว์เขตเพื่อพิจารณาอนุมัติ แล้วให้ปศุสัตว์เขตรายงานผลให้ ธก. กรมปศุสัตว์ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ ๓๑ ในกรณีเกษตรกรประสงค์จะขอซื้อโคหรือกระบือ ของ ธก. ให้ปศุสัตว์จังหวัดดำเนินการ ดังนี้

(๑) การขอจำหน่ายสัตว์ให้คำนึงถึงสภาพของโคหรือกระบือขณะที่เกษตรกรเสนอซื้อตามราคาของโคหรือกระบือในท้องตลาดขณะนั้น โดยให้ประเมินราคาขายโคหรือกระบือ ตามระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อจำหน่ายและราคาปศุสัตว์ฉบับปัจจุบัน

(๒) ให้จัดส่งบันทึกการประเมินราคา ประกอบคำขอซื้อโคหรือกระบือของเกษตรกร พร้อมทั้งผลการพิจารณาความเหมาะสม เสนอไปยังปศุสัตว์เขตเพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติ

(๓) เมื่อปศุสัตว์เขตอนุมัติแล้ว ให้เรียกเก็บเงินค่าซื้อโคหรือกระบือจากเกษตรกรผู้ซื้อทั้งหมด แล้วนำส่ง ธก. และมอบกรรมสิทธิ์โคหรือกระบือให้เกษตรกรที่ซื้อได้และรายงานผลให้ ธก. ทราบเพื่อจำหน่ายทะเบียน

กรณีเกษตรกรขอซื้อโค-กระบือเป็นกรรมสิทธิ์ก่อนครบกำหนดสัญญาให้ปศุสัตว์จังหวัดจำหน่ายได้ในราคาที่ระบุไว้ในสัญญาโดยให้ดำเนินการตามข้อ ๓๑ โดยอนุโลม

ข้อ ๓๒ ให้ปศุสัตว์เขตมีอำนาจอนุมัติเกี่ยวกับ ธก. ดังนี้

(๑) การเปลี่ยนเกษตรกรคู่สัญญาจากข้อ ๔ (๑), (๓) และ (๔) โคหรือกระบือจากเกษตรกรรายเก่าเป็นเกษตรกรรายใหม่แทน หรือเปลี่ยนเป็นสัญญาเช่าซื้อโคหรือกระบือแทน

(๒) การจำหน่ายทะเบียนลูกโคหรือลูกกระบือ กรณีเกษตรกรยืมโคหรือกระบือเพื่อการผลิต แล้วได้รับมอบลูกโคหรือลูกกระบือ เป็นกรรมสิทธิ์ของตนตามสัญญายืมโค-กระบือ เพื่อการผลิต

(๓) การจำหน่ายทะเบียนแม่โคหรือแม่กระบือ กรณีเกษตรกรยืมเพื่อการผลิตหรือเช่าซื้อโคหรือกระบือ แล้วแต่กรณี แล้วได้โคหรือกระบือเป็นกรรมสิทธิ์ของตนตามสัญญา

(๔) การจำหน่าย และจำหน่ายออกจากทะเบียน ซึ่งโคหรือกระบือหรือลูกโคหรือลูกกระบือ กรณีสัตว์ตายซึ่งตรวจสอบแล้วว่าไม่มีบุคคลใดต้องรับผิดชอบ

(๕) การจำหน่าย และจำหน่ายออกจากทะเบียนกรณีเกษตรกรประสงค์จะขอซื้อโคหรือกระบือของธนาคารโค-กระบือ รวมทั้งลูกโคหรือลูกกระบือ ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคารโค-กระบือ

ทั้งนี้ เมื่อดำเนินการแล้วให้รายงานผลให้ ธก. กรมปศุสัตว์ เพื่อจำหน่ายทะเบียนต่อไป

หมวด ๕

การรับบริจาคสัตว์

ข้อ ๓๓ เมื่อมีผู้ประสงค์จะบริจาคโคหรือกระบือให้ ธก. ในพื้นที่จังหวัดใดให้ปศุสัตว์จังหวัดพิจารณาโคหรือกระบือที่จะบริจาคให้โดยพิจารณาและตรวจสอบสุขภาพ ความเหมาะสม ความสมบูรณ์พันธุ์ อายุไม่เกิน ๔ ปี ปราศจากโรคระบาดตามความหมายในกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์และโรคระบาดอื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในกฎหมายดังกล่าว หากมีความเหมาะสมและสมควรที่จะรับบริจาค ให้รับบริจาคโค-กระบือจากผู้บริจาคได้และให้ออกใบรับบริจาคโคหรือกระบือของ ธก. ตามแบบที่กำหนดแล้วรายงาน ธก. ทราบ

การรับบริจาคตามวรรคก่อน ต้องเป็นการบริจาคโดยปราศจากเงื่อนไขหรือพันธผูกพันใด ๆ ทั้งสิ้น

/หมวด ๖...

หมวด ๖ การรับและนำส่งเงิน

ข้อ ๓๔ ให้มีบัญชีเงินฝากไว้ที่ธนาคารกรุงไทย จำกัด ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด โดยใช้ชื่อบัญชีธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ และให้นำเงินที่ได้รับเข้าบัญชีธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ต่อไป

ข้อ ๓๕ การรับเงินบริจาค เงินรายได้หรือเงินอื่นใดของ ธคก. ให้ผู้รับเงินออกใบเสร็จรับเงินตามแบบของ ธคก. ไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ ๓๖ ให้บุคคลดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อในใบรับเงินบริจาค

(๑) กรณีรับเงินที่กรมปศุสัตว์ หรือรับเงินนอกสถานที่ในส่วนกลาง ให้อธิบดีกรมปศุสัตว์หรือรองอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ เป็นผู้ลงชื่อในใบรับเงินบริจาคและให้นำเงินส่งกองคลังภายในวันถัดไป

(๒) กรณีรับเงินที่สำนักงานปศุสัตว์เขต ปศุสัตว์เขตหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากปศุสัตว์เขตเป็นผู้ลงชื่อในใบรับเงินบริจาค

(๓) กรณีรับเงินที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ให้ปศุสัตว์จังหวัดหรือผู้ซึ่งปศุสัตว์จังหวัดมอบหมายเป็นผู้ลงชื่อในใบรับเงินบริจาค

ให้ปศุสัตว์เขตนำเงินที่ได้รับตาม (๒) หรือปศุสัตว์จังหวัดนำเงินที่ได้รับตาม (๓) เข้าธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาจังหวัดนั้น โดยให้โอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาราชเทวี กรุงเทพฯ ชื่อบัญชีธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ รหัส ๐๓๐-๖-๐๑๒๓๔-๑ ภายในสิ้นเดือนทุกเดือน หากมีเงินเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทให้นำส่งภายใน ๓ วันทำการ

ข้อ ๓๗ ให้สำนักงานปศุสัตว์เขต สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และหน่วยงานที่มีสัตว์ ธคก. ทำรายงานการรับบริจาคเงิน และหรือโค-กระบือ ประจำเดือน พร้อมแนบสำเนาใบรับเงินบริจาค พร้อมสำเนาใบโอนเงินเข้าบัญชี ธคก. หรือสำเนาใบอนุโมทนาบัตร รวบรวมส่งให้กองคลัง ผ่านกองงานพระราชดำริและกิจกรรมพิเศษ กรมปศุสัตว์ ทราบภายในวันที่ ๕ ของเดือน

หมวด ๗ การจ่ายเงิน

ข้อ ๓๘ การจ่ายเงินของโครงการ ให้จ่ายเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ การใช้จ่ายเงินโครงการเพื่อจัดซื้อโค-กระบือ เพื่อจัดพิธีไถ่ชีวิตโค-กระบือ ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ได้รับบริจาคเงินจากผู้มีจิตศรัทธา และมีความประสงค์จะจัดพิธีไถ่ชีวิตโค-กระบือหรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ขออนุมัติจากประธานกรรมการ ในคณะกรรมการบริหาร โดยแจ้งรายละเอียด ดังนี้

- (๑) จำนวนเงินที่รับบริจาค หรือเงินที่โอนเข้าบัญชีของ ธคก.
- (๒) จำนวนโค-กระบือ ที่จะจัดพิธี
- (๓) จำนวนเงินที่ต้องการจัดหาพันธุ์สัตว์
- (๔) ค่าจัดพิธีการ

/ข้อ ๓๔ ภายใต้บังคับข้อ ๘...

ข้อ ๓๙ ภายใต้บังคับข้อ ๘ ให้ประธานกรรมการ ในคณะกรรมการบริหาร หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการมีอำนาจก่อนนี้และอนุมัติการจ่ายเงินของโครงการ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) การจ่ายเงินยืม กรณียืมเงินเป็นค่าจัดซื้อพันธบัตร
- (๒) ประเภทค่าจ้าง
- (๓) ประเภทค่าตอบแทน ใช้สอยและค่าวัสดุ
- (๔) ประเภทค่าครุภัณฑ์
- (๕) เงินสมทบกองทุนประกันสังคมของลูกจ้าง

ข้อ ๔๐ รายจ่ายที่ไม่ได้กำหนดในข้อ ๓๙ ให้ขอทำความตกลงกับ ธคก.

ข้อ ๔๑ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการก่อหนี้ผูกพัน ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการโดยอนุโลม

หมวด ๘

ลูกจ้าง

ข้อ ๔๒ การสรรหา จำนวนอัตราจ้างและการบรรจุแต่งตั้ง เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารที่จะพิจารณาตามความเหมาะสม โดยให้ประธานกรรมการ หรือผู้ได้รับมอบอำนาจจากประธานกรรมการ เป็นผู้อนุมัติในแต่ละครั้ง

ข้อ ๔๓ อัตราเงินเดือน ให้ใช้บัญชีอัตราเงินเดือนของลูกจ้างโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ตามตารางแนบท้ายระเบียบนี้

ทั้งนี้ การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนจะพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนปีละ ๑ ครั้ง และหลักเกณฑ์การประเมินให้ถือปฏิบัติโดยอนุโลมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพนักงานราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗

ข้อ ๔๔ ค่าอาหารทำการนอกเวลา ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าพาหนะ ตลอดจนวันลา ให้ถือปฏิบัติโดยอนุโลมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพนักงานราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗

ข้อ ๔๕ การรักษาพยาบาลและอื่น ๆ ให้ใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ หากลูกจ้างประสงค์จะสมัครเป็นผู้ประกันตน ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โครงการจะจ่ายเงินสมทบให้ทั้งนี้

หมวด ๙

ข้อกำหนดอื่น

ข้อ ๔๖ กรณีโคหรือกระบือของ ธคก. ตายหรือสูญหายอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดที่ได้รับมอบหมาย แจ้งเหตุให้ปศุสัตว์จังหวัดทราบโดยด่วน และให้ถือปฏิบัติตามข้อกำหนดในหมวด ๔ แห่งระเบียบนี้โดยอนุโลม

ข้อ ๔๗ ให้กองคลังกรมปศุสัตว์ จัดทำบัญชีการเงินของ ธคก. ตามระบบบัญชีสากลและจัดทำงบรายรับรายจ่ายประจำปี เสนอต่อ ธคก. ภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันถัดจากวันปิดบัญชี

ข้อ ๔๘ ให้กลุ่มงานตรวจสอบภายในกรมปศุสัตว์ มีหน้าที่ตรวจสอบการเงินและการบัญชีของ ธคก. ให้ตรงกับวัตถุประสงค์แล้วรายงานผลการตรวจสอบให้ประธานกรรมการ ในคณะกรรมการบริหาร ทราบเป็นประจำทุกปี

/ข้อ ๔๙ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับ...

ข้อ ๔๙ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การนำเงินส่งคลัง และการพัสดุ
ของโครงการ ให้ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ สำหรับวิธีปฏิบัติอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน
ระเบียบนี้ให้ทำความตกลงกับคณะกรรมการบริหาร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เว้นแต่หมวด ๘ ลูกจ้าง ให้มีผลนับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม
๒๕๕๖ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

(นายทฤษฎี ขาวสวนเจริญ)

อธิบดีกรมปศุสัตว์

ประธานกรรมการ

ในคณะกรรมการบริหาร

โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ

